Přítomnost

ROČNÍK VIII. V PRAZE 8. DUBNA 1931. ČÍSLO 14.

Vůdce dnešního Německa.

Britský velvyslanec v Berlíně navštívil dne 25. března kancléře Německé říše dra Brüninga, aby mu tlumočil názor Hendersonův, že by bylo záhodno, aby Německo nepodniklo nic definitivního v otázce celní unie s Rakouskem, dokud o věci nepojedná Společnost národů na zasedání Rady v květnu. Německo i ostatní svět se tak zajímaly o věcný obsah této rozmluvy, že si skoro nepovšimly formální stránky intervence, která však má také svůj význam.

Diplomatické zvyklosti jsou velmi důležitým činitelem mezinárodní politiky, třeba se o nich mnoho nemluví. Budiž nám dovoleno mimochodem poznamenati, že tuto pravdu velmi dobře poznaly sověty a zařídily se podle ní: sovětští diplomaté při svém vystupování drží se přesně zevních mezinárodních zvyklostí, a frak pana Čičerina byl vždy bezvadný, stejně jako recepce na sovětském velvyslanectví v Berlíně jsou právem pokládány za nepřekonatelné co do opulentnosti i kvality pohoštění, které jest buržoasním hostům nabídnuto. Nepsaný zákon mezinárodní politiky v Berlíně zní, že zástupci cizích mocností, pokud mají hodnost mimořádných vyslanců a zplnomocněných ministrů, obracejí se se svými dotazy, demaršemi a intervencemi na ministerského ředitele v zahraničním úřadě, který se jmenuje Köppke, velvyslanci, zastupující velmoci, hovoří oficielně se státním tajemníkem zahraničního úřadu, kde nositel slavného jména Bülow vystřídal nynějšího německého velvyslance v Římě, Schuberta, a jenom v mimořádných případech vyžadují si diplomatičtí zástupci druhých států rozhovor přímo s říšským ministrem zahraničních věcí, kteroužto funkci zastává od smrti Gustava Stresemanna pan dr. Curtius. Avšak britský velvyslanec neobrátil se na žádnou z těchto předepsaných adres, nýbrž vyžádal si energicky návštěvu u samého říšského kancléře, a třebas tím porušil poněkud obvyklou úřední cestu, obrátil se na správnou adresu. Neboť Evropa i okolí nechť vezmou laskavě na vědomí, že zásilky, určené pro firmu Německá říše, dojdou nejrychleji cíle, budou-li přímo adresovány na pana doktora Jindřicha Brüninga, t. č. v Berlíně, W 8, Wilhelmstrasse 77. A kdyby někdo, kdo má co dělat s Německem, tuto adresu zapomněl, stačí, když na zásilku napíše jenom: Zamlklý Vestfálec v Berlíně — neboť každý a snad i pošta už ví, kdo je tím míněn a kde je možno ho najít.

Dr. Jindřich Brüning je právě rok říšským kancléřem německým. 27. března 1930 podal kabinet Veliké koalice, vedený Herrmannem Müllerem, demisi, a nikdo nebyl překvapen, když říšský president Pavel von Hindenburg pověřil ihned bez dlouhých porad utvořením nové německé vlády vedoucího politika katolické strany centra Brüninga. Něco málo více než čtyři roky potřeboval tento čtyřicetiletý Vestfálec, aby prošel celou politickou kariérou až k jejímu vrcholu: roku 1925 byl zvolen po prvé do říšského sněmu za poslance, a roku 1930 vzal do rukou otěže německé politiky. Kam povede jeho kurs — to jest otázka, která zajímá a bude ještě zajímat celou Evropu, avšak odpověď na ni není snadná. Pokusíme se dnes jenom ukázat některé znaky, které charakterisují politiku Brüningovu a umožňují závěry o tom, co pod jeho vedením Německo dělá a čeho chce dosáhnout.

Časově vzato, jest dr. Brüning především „Frontsoldat". Narukoval hned po skončení studií právnických a národohospodářských do světové války, kterou prožil skoro celou jako důstojník na frontě nebo v její blízkosti. Slovo „Frontsoldat" má v Německu svůj magický zvuk. Ačkoliv na konec poraženo, podalo Německo za světové války — čistě vojensky vzato — skvělý výkon a drželo se dlouho proti přesile nepřátel. Jsou do dneška v Německu lidé, kteří věří, že německá zdatnost by byla nakonec zvítězila, kdyby nebyla přišla rána dýkou zezadu — domácí revoluce, vyvolaná „zločinci 9. listopadu". Obdiv a úcta pro hrdiny fronty je součástkou německé mentality a zasahuje i tam, kde jinak vojáctví se netěší veliké přízni. Pisateli těchto řádek se stalo nejednou, že svým frontovým válečnictvím se honosili lidé, kteří sotva mohou býti zahrnuti pod běžným pojmem militaristů. „Jsem dnes sociálním demokratem, protože jsem přesvědčen, že všechno neštěstí na nás uvalili zločinci na trůnech, Vilém a ti druzí, ale i já jsem byl na frontě a mám svoje vojenské vyznamenání" — řekl mi jeden Němec. I Brüning jest hrdý na svoji válečnickou minulost, a nestalo se bez jeho vědomí ani souhlasu, když jeho kabinet byl nazván kabinetem „bojovníků z fronty".

Po válce byl Brüning činný krátkou dobu jako samosprávný úředník, načež se stal tajemníkem křesťanských odborových organisací dělnických. Historie nezaznamenala nic význačného z této jeho činnosti, která však v každém případě stačila k tomu, aby mu opatřila v říšských volbách ve Slezsku poslanecký mandát. Býval potom mluvčím centra v otázkách národohospodářských, aniž nějak obzvláště vynikl nad parlamentní průměr. Teprve po nových volbách v roku 1928 počínalo se jeho jméno častěji ozývat. Byl zvolen roku 1929 předsedou poslaneckého centra, a nekontrolovatelná pověst, o jejímž původu není bližších zpráv, počala o něm pojednou mluvit jako o „příštím muži", nejen centra, ale i celého Německa. Zemřel Stresemann, uznaný vůdce německé politiky, a Německo, tak chudé na politické individuality, ohlíželo se po novém vůdci. Tehdy se dr. Brüning rozhodl, že se ujme osiřelého křesla vůdcovského, a hned přistoupil ku provádění svého rozhodnutí. Ačkoliv sám Němec, zná dobře

Prohlášení.

K článku uveřejněnému v čísle 20. Přítomnosti ze dne 21. května 1930 o nadpisu „Historka žurnalistická" prohlašuji jako pisatel, že obsahem jeho nechtěl jsem se dotknouti nijak osobní cti pana Otakara Skýpaly, bývalého chefredaktora Českého Slova. Článek ten míněn byl jako kritika jeho žurnalistické činnosti, připouštím však, že některé slovní obraty vybočovaly z obvyklých forem kritiky. *fp.*

německou duši a ví, že tento skoro stomilionový národ touží po autoritě a vedení více, nežli kterýkoliv jiný národ světa.

První starostí novopečeného vůdce — neboť vůdcem byl Brüning v Německu od okamžiku, kdy se rozhodl jím býti — bylo opatřiti si i zevní atributy vůdcovství, dostati do rukou ústavně všechny otěže. U vesla byla tehdy koalice, nazývaná Velikou, která zahrnovala od německé strany lidové na pravici přes občanský střed katolíků (bavorská strana lidová a centrum) a občanskou levici demokratů až po sociální demokraty dvě třetiny říšského sněmu. V této koalici podle přirozeného rozvrstvení sil připadalo vedení sociálním demokratům, kteří sami měli třetinu celkového počtu křesel v říšském sněmu. I bylo nutno odstranit tento politický útvar, v němž vedení sociálních demokratů bylo nutností. Vítaným spojencem Brüningovi byla tu německá strana lidová, která sice byla vedena Stresemannem, ale jistě způsobila tomuto velikému německému státníku více starostí a obtíží, nežli všechny opoziční strany dohromady. Vlna nacionalismu, která se projevila v ohromujícím vzrůstu národního socialismu, zachvátila i tuto stranu, která jen nerada dala se vésti Stresemannem a po jeho smrti úplně zamířila do nacionalistických vod. Její extratury byly však brzděny tím, že v říšském sněmu z roku 1928 byla možná i většina bez ní, tak zvaná koalice výmarská, složená ze stran katolických, demokratů a sociálních demokratů. Zde tedy nasadil Brüning páky: Nechť jednalo se o jakoukoli otázku vnitropolitickou, hospodářskou nebo sociální, odpor německé strany lidové proti kabinetu, vedenému sociálním demokratem, nacházel pochopení a podporu u centra, které si ponenáhlu Brüningem osvojovalo funkci rozhodčího. Tím si našel Brüning také cestu k říšskému presidentovi Hindenburgovi, který sice úzkostlivě dbal vždy svých ústavních povinností — na které přisahal „jako důstojník" — ale jehož srdce bylo vždy mnohem blíže i nadávajícím německým nacionálům, nežli loyálním a vládním socialistům. A tak se stalo, že když německý říšský sněm před rokem schvaloval Youngův plán, toto poslední dílo Stresemannovo, přinášející Německu osvobození obsazeného Porýnska, vystoupil před hlasováním na tribunu dr. Brüning a prohlásil, že přijetí tohoto plánu jest vázáno na splnění určitých vnitropolitických předpokladů, jež sice nejsou dosud skutečností, ale které budou splněny, jak prý bylo centru zabezpečeno z míst rozhodujících. Jedině proto prý centrum hlasuje pro Youngův plán. Teprve nyní, po roce, je trochu jasno o tom, jaké předpoklady pro přijetí Youngova plánu byly smluveny mezi Brüningem a „rozhodujícími místy", to jest presidentem Hindenburgem: Že totiž Německo se rozžehná s politikou Stresemannovou a zahájí nový politický kurs, který vším právem nutno označiti politikou Brüningovou.

Brüning dovolil ještě Herrmannu Müllerovi, aby dokončil uzákonění Youngova plánu. Nechť se proti tomuto plánu mluví dnes v Německu sebe ostřeji, jisto je, že přinesl Německu okamžité úlevy, které v oné chvíli byly pro Německo nezbytné, a jeho přijetí bylo nutností. Bez sociálních demokratů a jejich mezinárodního úvěru však nemohlo Německo čekat od svých reparačních věřitelů ústupky tak dalekosáhlé a proto až do schválení tohoto plánu trpěl Brüning sociálně-demokratického říšského kancléře. Potom však byl konec, a rychlost i energie, s nimiž Brüning postupoval, jsou znamenitou ukázkou toho, co dovede. Stačilo několik dní, aby byla povalena vláda Müllerova a aby byla rozbita Veliká koalice. Snad už dnes ani nikdo dobře neví, proč se to stalo: Záminkou bylo zvýšení příspěvku na podporu nezaměstnaných, které sociální demokraté žádali a které německá strana lidová odmítala. Šlo asi o čtvrt procenta tenkráte, a jak vedlejší to byla věc, je zřejmo nejlépe z toho, že později vláda Brüningova bez nejmenšího odporu občanských stran zvýšila tento příspěvek o půl procenta a pak o celé procento — a německé hospodářství se nezhroutilo. Úcta před pravdou nás nutí konstatovati, že sociální demokracie tehdy usnadnila Brüningovi jeho práci a že dopustila, aby z této podřadné otázky se stala otázka kabinetní, o kterou se rozbil dosavadní politický systém. Navenek to působilo dokonce dojmem, že sociální demokracie dobrovolně vystoupila z vlády a rozbila vládní koalici, ve skutečnosti dala se jenom vymanévrovati z vlády a zatlačiti do postavení, které jí sotva která strana Německa i jiných států může závidět. Budiž nám dovoleno i zde maličké extempore, vyplývající jako mravní naučení z těchto událostí: Socialistická strana, která buduje na demokracii a chce uhájit demokratickou a republikánskou základnu své činnosti, musí v demokratické republice býti aktivně zúčastněna na státní správě, musí býti součástí vlády, třebas to stojí sebe více obětí, a nesmí se dát z této positivní aktivity nikým ani ničím vytlačit, nechce-li ztratit všechno. Prohřeší-li se proti této zásadě, jako se prohřešila před rokem německá sociální demokracie, může se jí státi, že pak musí hájiti demokracii a republikanism bez účasti na vládě s obětmi mnohem těžšími, nežli byly ty, jimž se chtěla vyhnout. Zdá se nám, že toto mravní naučení platí i pro jiné země, nežli pro Německo.

1. april není vhodným datem pro přednášení programových projevů nových režimů, ale dr. Brüning přes to předstoupil před říšský sněm 1. dubna 1930 se svým novým kabinetem „bojovníků z fronty" a s programovým prohlášením. Jeho program byl: pořádek ve finančním hospodaření říše i všech veřejných svazků, léčení hospodářské krise, především nezaměstnanosti a neurčité náznaky nové, „aktivní" zahraniční politiky. Velmi rozhodně naznačil dr. Brüning, že dosavadní cesty německé politiky byly cesty špatné a že on půjde cestami novými, lepšími. Historie uplynulého roku dosvědčila, že dr. Brüning tento slib mínil vážně. Nová německá politika neliší se však od staré příliš mnoho co do cílů, za to úplně se s ní rozchází co do prostředků a metod.

Přehlédneme-li krátce, co vykonala Brüningova vláda v uplynulém roce pro splnění svého programu, shledáme, že slib obsahoval více, než skutečnost přinesla. Finance říše byly uvedeny do jakéhos takéhos pořádku po několikerém, dosti bolestném záplatování, a to tak, že uplynulý rozpočtový rok po všech dodatečných úpravách a škrtech končil schodkem jedné miliardy marek. Při tom však úsporami na říšských příspěvcích byly přivedeny do svrchované tísně jednotlivé země, odkázané na příspěvky z příjmů říšských, a obce jsou v situaci přímo katastrofální. Hlavní město Berlín stalo se již příslovečným svými pokladními kalamitami a věčným sháněním půjček i zastavováním obecního majetku, řada jiných měst není na tom lépe a výmluvnou skutečností o stavu německých měst jest konkurs, který některá města byla nucena vyhlásiti nad svým hospodařením. Rozpočet na příští rok (1. dubna 1931 až 31. března 1932) je sice číselně v rovnováze, avšak ani

největší optimisté nevěří, že preliminované příjmy skutečně také přijdou do říšské pokladny. Pořádek, jistota a bezpečnost ve veřejném hospodaření zůstává i nadále jenom zbožným přáním, za kterým skutečnost povážlivě pokulhává.

V oboru hospodářském vystoupil Brüning s plánem, teoreticky naprosto bezvadným: Hospodářské krisi a nezaměstnanosti třeba čeliti nikoliv podporou nezaměstnaných, nýbrž opatřením práce a výdělku. Heslo „Ankurbelungsplan" stalo se okřídleným, ale nestačilo k tomu, aby roztočilo kolečka hospodářského procesu. Počet nezaměstnaných vzrostl až přes pět milionů a hospodářská deprese stoupala bez ohledu na krásná hesla Brüningova dále. Snad při tom působilo na hospodářské poměry více, nežli heslo o „Ankurbelung der Wirtschaft", to, že Německo zvyšovalo zemědělská cla a škodilo tím svému vývozu do té míry, až proti německým výrobkům vzniklo ostré bojkotní hnutí v zemích, které politicky nebyly dříve Německu nikterak nepřátelské, jako v Holandsku a v Dánsku. A jestliže dnes se ukazují na obzoru německého hospodářství první záblesky lepší budoucnosti, není to nikterak výsledek cílevědomé činnosti dnešní vlády, jako spíše nutná reakce a očekávaný obrat ve světové hospodářské situaci. V jedné věci však měla dnešní vláda nepopiratelně úspěch: Podařilo se jí snížit všeobecnou mzdovou úroveň dělnictva o 5—15% a toto snížení mezd bylo provedeno za účinné pomoci státních orgánů. Je to skutečné snížení životní úrovně německého dělnictva, neboť druhé heslo, všeobecné snížení cen, především cen potravin, které současně vláda vydala, se ukázalo právě jenom prázdným heslem. Několik dní byly noviny plny zpráv o tom, že vláda prosazuje snížení cen potravin, ale skutek utek. Cena chleba byla snížena o dva feniky na bochníku, ale dnes už skoro všude je opět zvýšena na starou výši, takže úspora asi jedné marky zrušení, která z toho plynula pro dělnickou rodinu, je opět ztracena. Ještě hůře tomu bylo u cen mléka, které byly asi měsíc sníženy o jeden fenik na litru, aby pak stouply o dva feniky a zůstaly již na této „láci" trvale. Zlevňovací akce vlády skončila naprostým nezdarem.

Posléze o nové zahraniční politice Německa se ještě zmíníme. Positivní výsledky rovněž nemůže Německo zapsati na svůj účet.

Jestliže tedy bilance prvního roku vlády Brüningovy je takto po všech stránkách vlastně pasivní, byla by nasnadě domněnka, že toto hospodaření nemůže dlouho trvat a že si Německo bude snad hledat již nového, úspěšnějšího vůdce. Skutečnost je však právě obrácená: Brüning je dnes více než před rokem uznávaným vůdcem německé politiky a jeho moc je větší, nežli byla moc kteréhokoliv německého státníka od převratu. Jak věci vypadají, učiní svět lépe, když s Brüningem a jeho režimem bude počítat i do budoucnosti, protože dosud není vidět nikoho, kdo by jej mohl a dovedl vystřídat. Neboť Brüning dovedl se učinit nepostradatelným a dovedl se vnutit za vůdce i těm, kdož jsou skoro ve všem jeho odpůrci.

Brüningova vláda od počátku se prohlásila za vládu vůdců, která není vázána na poslanecké kluby. Brüning vybral si členy svého kabinetu bez jednání se stranami a neměl nikdy za sebou v říšském sněmu pevné většiny jako jí nemá ani dnes. V jeho kabinetu jsou zastoupeny vedle centra a bavorské strany lidové (dohromady 86 katolických poslanců) německá strana lidová ministrem Curtiusem (30 mandátů), pětičlenná skupina konservativní ministrem Treviranusem a 15členná skupina demokratická vicekancléřem Dietrichem. Volné spojení se skupinou zemědělských poslanců (Landvolk) představuje ministr zemědělství Schiele. Dvě ministerstva, osiřelá odchodem politických ministrů Moldenhauera (něm. str. lidová) a Bredta (strana hospodářská), jsou spravována úředníky. Při tom žádná parlamentní skupina nemá závazku podporovat vládu, i když v ní má své zástupce. Vládní strany v říšském sněmu v přesném slova smyslu vůbec nejsou, počítáme-li za ně však strany, v kabinetu zastoupené, shledáme, že vláda se opírá o menšinu 150—200 hlasů z celkového počtu 577. Avšak právě tyto labilní poměry jsou vodou, ve které umí Brüning výtečně plovat a jeho cílem bylo, aby takové poměry nastaly, neboť jenom tak mohl uskutečnit své vůdcovské cíle.

Německý politický tábor podává tento obraz: na pravici 107 národních socialistů, jimž věrně sekunduje 41 Hugenbergových nacionálů. K pravici třeba dále počítat skupinu malých stran, křesťanské sociály, zemědělce, konservativce, stranu živnostenskou a německou stranu lidovou, které dohromady mají asi 100 mandátů. Střed tvoří strany katolické (centrum se 67 a bav. strana lidová s 19 poslanci). Na levici kromě 15 poslanců strany státní (demokratické) jsou pak už jen skupiny marxistické, 143 sociálních demokratů a 77 komunistů. Pouhý pohled na toto rozvrstvení ukazuje, že možnosti parlamentní většiny v Německu jsou velmi omezené. Spolupráce krajních křídel je za daných poměrů vyloučena, takže je možno hledati většinu jenom připojováním ke středu. Katolické strany jsou tímto středem, kolem něhož se musí každý parlamentní útvar seskupit, centrum je nezbytnou jeho součástkou a pojítkem. Z vládních kombinací odpadají komunisté a za dnešních poměrů i národní socialisté s nacionály. Teoreticky by sice byla možná většina od národních socialistů až po centrum, ale pro takovou většinu je u stran středu málo chuti, a po zkušenostech s účastí národních socialistů na vládě v zemích, v Durinsku a v Brunšviku, tato chuť nikde nestoupla. Kromě toho nehodila by se taková koalice ani centru do jeho rozpočtu, národní socialisté byli by příliš silnou složkou v ní a mohli by si činit nárok na vedení, které centrum nechce dát z rukou. Druhá možnost by byla vládní většina umírněné pravice, středu a umírněné levice, tedy od německé strany lidové až po sociální demokraty. Taková koalice už několikráte byla uskutečněna a byla by možná i dnes, přes odpor, který pravicové strany projevují proti jakékoliv spolupráci se socialisty. Avšak Brüning nemůže potřebovat ani takovéto pevné koalice, protože v ní by opět socialisté svým počtem si vynutili vedení, jako tomu bylo dříve.

Tuto politickou situaci řeší proto Brüning po svém, a to dosud s úspěchem. Nemá žádnou stálou většinu a vynucuje si od říšského sněmu souhlas ke svým vládním aktům postupně tak, jak to uzná vždy za vhodné. V prvním období své vlády, kdy byl tu ještě starý říšský sněm bez národních socialistů se silnými sociálními demokraty a nacionály, chodil Brüning do schůzí říšského sněmu v rozhodných chvílích vždy s pověstnými „červenými deskami", v nichž byl dekret presidenta republiky o rozpuštění říšského sněmu. Hrozba dlouho pomáhala, s červenými deskami vystačil Brüning 4 měsíce. Potom však jednou desky selhaly, většina říšského sněmu zamítla vládní návrhy a bylo nutno hrozbu provést. Říšský sněm byl rozpuštěn a 14. září se konaly nové volby. Jejich výsledek byl hotovou katastrofou.

Brüning snad doufal, že se mu podaří ve volbách získat asi 20 poslaneckých hlasů, které mu do té doby chyběly do většiny, ale tato naděje byla krutě zklamána. Podařilo se sice oslabit sociální demokraty o 10 mandátů, podařilo se také zmenšit na polovičku mandátovou državu druhé opoziční strany, německých nacionálů, ale vláda z toho neměla nejmenšího zisku. Neboť i když centrum a bavorská strana lidová něco málo získaly, vyšly ostatní vládní strany z voleb zdecimovány. Z volebního bojiště odcházely jako vítězové jenom obě křídelní radikální strany, hitlerovci, kteří zdevaterónásobnili počet svých mandátů, a komunisté, kteří získali nových 25 mandátů.

Tento zdánlivý neúspěch však teprve poskytl Brüningovi příležitosti, aby ukázal, co dovede. Nemluví příliš mnoho, alespoň nemluví mnoho o tom, co chce podniknout, a za to dostal svoje epitheton „zamlklého Vestfálce", jest však stoupencem názorného vyučování. Výsledku voleb, který znamenal pro jeho vládní politiku větší neúspěch, nežli pro jeho hlavní politické odpůrce, sociální demokraty, použil k tomu, aby ze sociálních demokratů učinil si ochotnou vládní stranu bez jejich vlastního zastoupení ve vládě. V červenci odepřeli sociální demokraté důvěru Brüningovi, výsledek byly volby 14. září, které přinesly obrovské posílení živlů protidemokratických. Odeprou-li sociální demokraté v budoucnosti opět podporu vládě, hrozí jim nikoliv ztráta stranická, ale vláda pravice s nebezpečím fašistické diktatury. A tato metoda se skvěle Brüningovi osvědčila. Předkládá prostě říšskému sněmu své návrhy a požadavky ve formě ultimat. Říšský sněm má možnost je zamítnout, ale pak vystrkuje Brüning strašáka národně sociální vlády. Říšský sněm doposud vždy se tohoto strašáka zalekl a aportoval vládě vše, co si poručila, odmítal projevy nedůvěry k vládě, k níž ve skutečnosti tři čtvrtiny Reichstagu důvěry nemá, a po odchodu pravicových stran dokonce i levicová většina, složená ze sociálních demokratů a komunistů, vystříhala se úzkostlivě všeho, co by mohlo býti panu Brüningovi nepříjemné. I pancéřový křižník mu schválil Reichstag, v němž marxisté mají většinu. Zdá se, že metoda zamlklého Vestfálce jest nejvhodnější vládní metodou, jaké nynější Německo potřebuje. Lid a jeho zastupitelstvo jsou prostě stavěni před hotové události, k nimž mohou jenom kývnout anebo je odmítnout s tím risikem, že tím bude proveden skok do neznáma.

Kancléř Brüning má málo osobních přátel, ale jest málo i těch, kdož ho blíže znají. Je uzavřený a studený v zevnějším styku. Někteří, kdož ho pozorovali zblízka, tvrdí, že je v tomto katolíkovi ztělesněno mnoho jezuitství. Jeho politické metody tomuto názoru nasvědčují. Uzavřený a zamlklý jde za svým cílem, vynucuje si podřízení a poslušnost. Nedaří-li se mu všechno, oč usiluje, daří se mu jistě aspoň jedno: aby vedl a vládl. V Německu dnes je Brüning opravdu vládcem a jeho vláda ještě potrvá hezky dlouho. Prozatím vystačí se svou dosavadní taktikou: postavit vedle toho, co v tom kterém okamžiku chce, druhou eventualitu, mnohem horší a snad osudnou. Tím vynucuje si postup ve směru menšího zla. Věčně však se s touto taktikou nevystačí. Může přijít jednou chvíle, kdy stálé ústupky ve směru menšího zla už budou dohromady tvořit jedno pořádně veliké společné zlo a kdy hrozba mine se účinkem. Je věcí těch, kdož v Německu mají na srdci skutečnou demokracii, aby tento okamžik našli, ostatní svět musí ponechat do té doby volný průchod vnitřním událostem v Německu. Avšak ostatní svět musí velmi bedlivě dávat pozor, jak pan dr. Jindřich Brüning uplatňuje tyto své vnitropolitické metody i na poli mezinárodním.

Ministr, odpovědný za německou zahraniční politiku, jmenuje se Curtius, ale odpovědným za tuto politiku musí býti ten, kdo ji skutečně dělá a řídí: to jest pan dr. Brüning. Jeho cíle v zahraniční politice jsou stejné, jako byly cíle Stresemannovy: postupné, etapové odčinění válečné porážky, opětné připojení Saarského území, připojení Rakouska, revise východních hranic a odstranění polského koridoru, opětné získání kolonií a posléze obnovení předválečné mocenské posice Německa. Metoda Brüningova však není metodou Stresemannovou a Brüning sám i jeho političtí přátelé to již několikráte výslovně prohlásili. Stresemann usiloval o dosažení těchto cílů, abychom to nejstručněji řekli, „po dobrém", dohodou, přátelskou domluvou s ostatními státy, především s Francií. Chtěl ostatní svět přesvědčiti, že Německo potřebuje splnění těchto požadavků ke svému životu a že chce jich dosáhnouti v míru, aby jich v míru a spolupráci s ostatními mohlo užívat. Brüning chce těchto cílů dosáhnout, protože jest přesvědčen, že jich Německo potřebuje. Dále nejde, to mu stačí. „Toto musíme mít, a proto si to vezmeme, co s tím pak dále počneme, je naše věc," — takový je skutečný smysl zahraniční politiky Brüningovy, která — o tom si nedělejme ilusí — má za sebou většinu německého národa.

A. Pešek (Berlín).

POZNÁMKY

S čím souhlasíme.

O hospodářskou orientaci ČSR. „Německo-rakouský projekt celní unie odhalil považlivou slabinu našeho veřejného života — nedostatek mezinárodní hospodářské orientace naší republiky. Od převratu byla zde již řada možností a koncepcí (preferenční cla s nástupnickými státy, celní unie s Polskem, hospodářská Malá dohoda a j.), ke kterým naše hospodářská politika nezaujala stanoviska. A stejně beztvárná a bezvýrazná je naše hospodářská veřejnost nyní, kdy na obzoru je současně více mezinárodních obchodně-politických plánů, jmenovitě Panevropa (ve formě preferenčního systému, evropské celní unie nebo Spojených států evropských), regionální dohody států různého teritoriálního rozsahu (hospodářská Malá dohoda, kooperace agrárních států jiho- a východoevropských, střední Evropa, balkánská federace a j.) i různého vnitřního obsahu (preferenční systém, dovozní kontingenty, celní unie atd.) a konečně i německo-rakouská celní unie. Ani při tomto velikém výběru plánů, které se samy nabízejí z cizí iniciativy, nevědí naše hospodářské kruhy, co by vlastně měly chtít a v jakém z uvedených směrů a plánů by se pro ně měla angažovati naše zahraniční politika. Charakteristickým příkladem nedostatku státnického hospodářského myšlení našich hospodářských a politických kruhů je způsob, jakým posuzují na příklad projekt Panevropy. Proti tomuto projektu píše u nás tisk agrární i národně demokratický. Representant strany našich průmyslníků dr. Kramář nazývá projekt Panevropy „nešťastným" atd. Je však nutno uvědomiti si, že jsme stát se silným zemědělstvím a silným průmyslem. Přikloníme-li se k regionální skupině Malé dohody nebo středoevropských a východoevropských států zemědělských, bude to znamenati příliš jednostrannou obět našeho zemědělství a příliš jednostrannou výhodu našeho průmyslu. Kdybychom se naopak přiklonili k německo-rakouské celní unii nebo k západní průmyslové Evropě, byla by to jednostranná obět pro náš průmysl a výhoda pro naše zemědělství. Panevropa byla by tudíž s hlediska složité hospodářské struktury našeho státu vlastně nejlepším řešením, protože by neukládala jednostranné, nýbrž souměrné oběti a výhody hlav-

ním oborům našeho hospodářského života, byla by teritoriálně nejširší a my bychom v ní nebyly součástí bloku západního nebo východního, nýbrž skutečným mistem mezi západem a východem. I když se z důvodů nynějších překážek vytvoření jednotné Panevropy přiklonine zatím k regionálnímu řešení (hospodářská Malá dohoda a pod.), vždy zůstane nám nadále silný zájem na širší kooperaci panevropské. Tato skutečnost je pro hospodářskou orientaci našeho státu jasná, poněvadž se opírá o reálnou strukturu našeho hospodářství".

(„*Národní osvobození.*")

*

Přibylo hranic a nesnází. „Ti, kdo politicky odpykali světovou válku, často ironicky konstatují jako její hlavní důsledek, že přibylo v Evropě států a hranic a v celém světě bídy. I když se odečte, co je na tomto výkladu nesnází současné Evropy tendenční a přehnané, zbude fakt, že za rozklad Rakouska platí státy, které z něho vznikly, a z části i státy jiné, jistými obtížemi své obchodní politiky. Rakousko před válkou spojovalo oblasti vysoce pokročilé a průmyslové s končinami extensivního zemědělství. Tvořily dohromady jednotné celní území a vyrovnávací proces, který se mezi nimi odehrával, netýkal se ostatního světa jinak než svou výslednicí, kterou byla rakousko-uherská obchodní politika. Dnes je jinak. Státy, které z bývalé monarchie vznikly, vyrovnávají potřeby svého dovozu a vývozu mezi sebou jenom částečně. Jejich přebytky nerozlévají se většinou společným územím, jako druhdy, nýbrž tlačí se na světový trh a zvětšují jeho nesnáze. Cizina nemá pak před sebou pouze jednoho kompaciscenta, nýbrž několik a značně vzdálených. To jest příčina, proč v mezinárodní veřejnosti došla souhlasu myšlenka regionálních dohod. Jejím motivem i základem je ulehčení a zjednodušení. Vybudování trvalé hospodářské vzájemnosti mezi novými a zvětšenými státy střední Evropy odňalo by obchodní politice trochu neklidu a složitosti a umožnilo by jí, aby byla přístupnější evropskému ideálu napřed celního přiměří a pak postupnému snižování celních závor. A poněvadž hospodářské změny mají i důsledky politické, nebylo neoprávněno slibovati si od politiky regionálních dohod také zmenšení antagonismu mezi národy, jenž je velmi pochopitelný, je-li mezi nimi celní válka ustavičně na spadnutí."

(„*Národní listy.*")

*

Plán. „Doufejme, že se nyní stane toto: Československo nechť se chopí iniciativy a prohlásí, že je ochotno sblížiti se plánovitě hospodářsky se zeměmi dunajskými. Navrhne proto buď u Svazu národů nebo z vlastní iniciativy celní unii mezi ČSR., Rakouskem, Maďarskem, Rumunskem, Jugoslavií a Bulharskem. Tento blok zřídí pro všechny druhy zboží jednotná cla, která nesmí býti na příklad větší, než 50% nad nejnižší celní posici, která se dnes pro to neb ono zboží vybírá od jednoho ze 6 jmenovaných států. Mezicla mezi členy spolku zůstanou zachována, ale nesmí býti vyšší než polovina cel, vybíraných na společné celní hranici. Tato celní unie nabídne pak Německu, Francii, Italii a Polsku celní preferenci. Tyto čtyři státy dostanou pro své zboží dovážené do oblasti celní unie, 25% celní výhodu. Ustanoví se však, že do 20 let budou odstraněna i cla mezi těmito čtyřmi státy a zeměmi celní unie. Každý rok zmenší se totiž výše cel o 5%, takže za 20 let vznikne společné celní území. Preferenční státy, to jest Německo, Francie, Italie a Polsko se zaváží, že odeberou obilní přebytky dunajských zemí. Jejich obilní dovoz je skoro dvakrát tak velký, jako přebytek jihovýchodních evropských agrárních států. Je to proto požadavek lehký a splnitelný. Každému jinému státu evropskému je dovoleno přistoupiti k systému těchto preferencí."

(*Fr. Jellinek v „Prager Tagblattu"*.)

*

Naše viny. „Vůči vlastnímu svému svědomí musíme přiznati, že se Československo zajisté nedalo na správnou cestu, když v koncertu států pěstujících upřílišněnou merkantilistickou politiku snažilo se, aby nebylo na místě posledním. Zúčastnili jsme se závodů ochranářství s veškerým nadšením, jehož naše mladá výbojnost byla schopna. Odmítali jsme užší spolupráci se státy nástupními (vzpomeňme jen pohřbeného protokolu z Porto-Rose), pod záminkou, že je nanejvýše nebezpečným křísiti mrtvolu bývalého mocnářství. Odmítajíce podobnou spolupráci, pracovali jsme nepřímo pro myšlenku hospodářské střední Evropy, neboť vysoké celní hradby musely se ukázati konečně jednou neudržitelnými. Ovšem, podobný útvar, který by měl sloužiti pouze zájmům jednostranným, nemohl by přispěti k výstavbě nové, lepší Evropy. Snad nás proto zkušenost z posledních událostí přesvědčí, že úzkoprsá obchodní politika se všemi svými konečnými důsledky, které vždy dříve nebo později se dostaví, nemůže stvořiti základy trvalého míru v Evropě a může dokonce ohroziti vážně naši vlastní samostatnost."

(*Vyslanec Zd. Fierlinger v „Právu lidu"*.)

*

Obdivovaná vražda. „Pražská kina předvádějí již po několik týdnů a s velkým úspěchem cestopisný film „Afrika mluví", v první polovici velmi dobrý. Druhá část snímku je úžasným dokumentem a obžalobou duševní nízkosti, jež se pro zisk neštítí ani oběti lidských životů. Je to scéna, reklamou zdůrazňovaná a představující tragickou smrt černošského chlapce pod tlapou a děsným chrupem lvím, kdesi v africké stepi. Obraz, který vám nikdy nevymizí z paměti, uvědomíte-li si, že je to snad po prvé vůbec v dějinách „kulturního" filmu, kdy byla připravena a fotografována surová vražda rafinovaně osnovaná a chladnokrevně provedená, aby sensacechtivý svět měl nové vzrušení, když všechny krkolomné triky a divadelní, kašírované hrůzy příliš zevšedněly. Sledujte jen tento přísný výjev: předehra tragedie: dva dospělí muži posílají ledabylým pokynem ruky nedospělého chlapce na smrt, kamsi do stepi, mezi lvy. Vidíte onu vyděšenou bytost, poznávající strašlivé nebezpečí... a nemůže vám ujít, jak přijímací aparát sleduje otáčejícím se objektivem onu stezku hochova utrpení. Na jiném obraze vidíte i lva, pronásledujícího svoji kořist. Nezapomeňte, že je to zvukový film, zachycující zoufalé výkřiky i dravčí vzteklé zařvání... a usvědčující současně pány operatéry i lovce, že za cenu vítané sensace nedali po zuřivé bestii jediné rány z revolveru, nebo kulovnice, to jest, že úmyslně se nesnažili chlapce zachránit. Jestliže se dovedli bránit jinému lvu, aby uhájili vlastní kůži, proč litovali několika kulí pro život ubohého černocha? Všimněte si, jak operatér pilně a svědomitě „točil" ve chvíli, kdy krvežíznivá šelma chlapce vraždila... a kdy tedy i střelci méně obratnému poskytla jistý a klidný terč, kterého se nelze chybiti ani svátečními „ostrostřelci"? Pozorujte pak theatrální scénu, kdy oba „šťastně zachránění" si v bezpečí trnové ohrady kormutlivě vzdychnou a pokrčí rameny nad zmařeným nebo lépe: obětovaným životem. Viděli jste slovem usvědčující důkaz hanebné vraždy, spáchané ve jménu „kultury". Operatér „nejodvážnější výpravy" klidně „točil" a získal si patrně zvláštní uznání své společnosti. Páni lovci s karabinami v rukou klidně hleděli, jak před nimi umírá strašlivou smrtí skoro dítě! A censura — nejenom naše, ale i zahraniční — nepocítila v sobě záchvěvu lidskosti a měla cynickou odvahu propustiti tento film, ba ještě jej zařadila mezi filmy tak zvané „vzdělavací"..." („*Fronta.*")

LITERATURA A UMĚNÍ

Jan Münzer:

Evropa o nás ví.

(K anketě o naší literatuře ve Francii.)

Již pořadatel ankety o české literatuře ve Francii, Richard Weiner, vzdal se z pochopitelných důvodů závěru, jejž si čtenáři, jak říká, udělají sami. Ani já nemám na mysli podobný závěr, jehož provedení by mně příslušelo ještě méně než pořadateli ankety. Chci jen glosovat její výsledky zásadními poznámkami, jež jsem jen náhodou nenapsal již dříve, bez tohoto aktuálního podnětu, a pro něž anketa ovšem posky-

tuje vítané opěrné body. Jen při této příležitosti chci předeslat i několik konkrétních poznámek o anketě samotné, jež nijak nevyčerpávají její obsah a dosah.

V Praze se svého času hrála fraška, z níž znám pouze titul: „Evropa o nás ví." Ironický spodní tón tohoto titulu je příznačný pro náš opravdový vnitřní vztah k zahraničnímu světu. Vycházejíce z častých omylů odesilatelů dopisů ze zahraničí, kteří kladou Prahu do Rakouska, Maďarska, Polska, ba i do Německa, a dodávají tak redaktoru „Národní politiky", jehož hlavním úkolem je býti na stráži, materiál pro každodenní bědování nad ústrky, jichž se dožíváme, dospíváme k názoru, že jsme skutečně odstrčený a zapomenutý národ, jenž nesmí umdlévat v burcování Evropy, aby vzala laskavě na vědomí naši existenci. A při tom stále s trpkostí, hořkostí a lítostí opakujeme otřepanou písničku na ironický nápěv: „Evropa o nás ví."

Anketa, jež zde byla uspořádána, ukazuje dosti jasně, že bychom k této trpkosti důvody měli. Ale otázka, je-li tato trpkost oprávněna vnitřně, ne vnějšími okolnostmi. Všimněme si nejdříve této vnější stránky věci. Jak pořadatel ankety sám se dohaduje, neodpověděli někteří a patrně mnozí příjemci dotazníku proto, že českou literaturu neznají, druzí pak proto, že dotazník sám, nepodávající informaci a neformulující své otázky povšechně, předpokládal přílišnou znalost věci, t. j. našich literárních poměrů, jíž dotázaní neměli. Poněvadž pak třetí důvod mlčení, jejž pořadatel udává, totiž nepatrnost jeho osoby, zřejmě jen vyplývá z jeho skromnosti, aniž kdokoli z nás uvěří, že skutečně některým dotázaným bránil v odpovědi, lze úhrnem říci, že z 65 osob více než 40, t. j. více než dvě třetiny, neodpověděli prostě proto, že... „Evropa o nás ví".

Zbývají tedy odpovědi necelých dvaceti lidí, z nichž tři ještě odpověděli (rozumí se, že zdvořile), že neznají z naší literatury nic. Otištěny byly odpovědi patnácti lidí. Z nichž čtyři jsou ve zvláštním vztahu k Československu či k české literatuře (Rosny, jenž tu cestoval, Pichon, bývalý lektor francouzštiny na pražské universitě, Dominois, profesor češtiny na francouzské škole živých východních jazyků, a Gagnaire, jeho žák), jeden, nakladatel Grasset, je spolunakladatel aventinských francouzských vydání našich autorů a má tedy také již své zvláštní hledisko. Celkem tedy zbývá rovných deset autorů, jejichž hledisko není určeno jejich speciálním vztahem k nám a o nichž tedy můžeme předpokládat, že zastupují normální názor vyšší inteligence francouzské.

Právě jejich odpovědi by nás tedy měly především zajímat, ale je zcela přirozené, že přes to nám nejvíce říkají odpovědi osob, jež nás již znají. Nepředpokládáme totiž, že jejich speciální vztah k nám by znamenal zaujatost, poněvadž tento vztah sám je přece dílem svobodné volby a vyplývá z osobního zájmu. Je tu především odpověď prof. Dominois, z níž vyznívá pronikavá znalost naší literatury i našeho vývoje. Je třeba vyslovit mu dík za úsilí, s nímž se dobral prazákladu našeho písemnictví. Zmínka o spojitosti české essayistické literatury z konce středověku s naší novější literaturou svědčí o proniknutí až k podstatě věci a dotýká se nás právě pro svou dokumentární průkaznost hlouběji než četné projevy zdvořilosti, jež jsou přes svou laskavou tendenci nevěcné.

K jeho názoru se připojuje Gagnaire, v jehož odpovědi je ostatně znamenitý postřeh o neschopnosti našich romanopisců dodržovat proporce. Tato výtka nepřekvapuje z úst Francouze, jenž u domácích autorů uvykl mohutné a při tom vyvážené harmonické komposici, jež snad je vůbec největší silou francouzského románu, jenž bývá dějem, psychologií, podrobnostmi a episodami nabit až k prasknutí, ale při tom přece nepraská, zatím co v českém románu převládá ornamentálně vyšperkovaná fasáda, jež se bortí, protože za ní není solidní stavba. Proto se dá ve francouzském románu, abych dotáhl tuto metaforu, bydlet, zatím co česká románová literatura je z valné části Potěmkinovou vesnicí, v níž se konají jen vlastenecké parády. Na čestné výjimky ukázali i účastníci ankety sami a neopominuli při tom ovšem Durycha, o němž se vůbec zatím cizina vyslovila spravedlivěji než domácí kritika, jež nedovedla zcela vyloučit politická hlediska. Stejně správný je Gagnairův názor, že jedno dílo nepopiratelné ceny nám ve Francii (a ovšem také všude jinde) prospěje více, než několik, byť i docela dobrých.

V odpovědích p. Pichona a p. Rosnyho nalézám již méně zajímavého. Pichon správně říká, že poesie je téměř nepřeložitelná, správné je také, že Francouzi sami mají vybírat překlady. Za zásadně pochybený považuji návrh úpravy, t. j. škrtů v překladech, pokud by překročovaly nezbytně nutnou míru, odůvodněnou jazykovými zvláštnostmi. Považuji adaptované překlady, jež přizpůsobují dílo cizí země poměrům ve vlastní zemi, za zásadní omyl, jenž je bohužel i u nás velmi rozšířen. Znamená to falšování díla, přebarvování, ne tlumočení. Odpověď p. Rosnyho, jejíž kuriosnost mnohého potěší, neříká nám v podstatě nic a pokud něco říká, minula se podle mého názoru úplně cíle. Pozorování přírody a lidí bylo snad silou naší literatury v jejích počátcích, pokud jde o přírodu, a před lety devadesátými, pokud jde o lidi, ale o humoru v naší literatuře raději nemluvme a o lásce k stylu teprve ne.

Zbývají nyní odpovědi Francouzů, kteří k nám nemají přímý vztah nebo alespoň ne vztah tak intimní. V jejich odpovědích nalezneme již snadněji určitou společnou linii, protože se nepouštějí do podrobného rozboru. Nepřihlížíme-li k zdvořilostem, jež v takové anketě jsou samozřejmé, hlavně tehdy, jestliže se jí zúčastňují Francouzi, setkáváme se tu především s narážkami na zvláštní politickou funkci naší literatury v dřívější době a s oddělováním poesie od prózy. Toto správné rozlišování plyne hlavně z uvedené již nepřeložitelnosti poesie, jež je ostatně pro naši literaturu osudná, protože přece není pochybností, že naše síla je právě v lyrice. Mnoho účastníků se zmiňuje o Švejkovi a tím se asi také vysvětlují časté zmínky o našem humoru, jenž je zřejmě přeceňován.

Z osobitých názorů za nejzávažnější považuji názor Crémieuxův, jenž říká, že v ničem nenalezl ozvěnu našich aktuálních problémů. Je to úsudek stejně správný jako bolestný. Stejně správný je postřeh, že naše literatura má větší cenu pro svůj myšlenkový základ, než pro svou formu. O změnu toho ovšem nová česká próza právě bojuje. Z ostatních odpovědí zdá se mi zajímavá jen odpověď Soupaultova, zdůrazňující potřebu nehistorického a nehistorisujícího podporování současných zjevů literárních, a odpověď Thériveova, jenž i na dálku postřehl nebezpečí snobismu pro naše mladé spisovatele. Jinak jen ještě je třeba se zmínit o narážkách na náš folklor, jež buď plynou ze soukromé záliby (Lapaire) nebo z onoho hlediska, z něhož nás kulturní národové blahosklonně posuzovávali anno dazumal, podporováni dámami z pražské společnosti, jež si do Paříže jezdí pro toalety a Pařížany v Praze s oblibou vítají v slovenském kroji.

A nyní několik zásadních slov, jimiž nechci již reagovat na jednotlivé výsledky této ankety a jež se mi jen vybavují v souvislosti s ní z dávných úvah a pocitů, jež jsem měl vždy, když jsem se zabýval naším vztahem k cizině.

Nešťastné dobíhání Evropy, jež bylo oprávněno v době probuzení, zbavilo nás onoho pocitu solidního egoismu, sebelásky a soběstačnosti, bez níž není plného národního života, hlavně v oblasti myšlenkové. Máme v denním životě dva postoje k okolnímu velkému světu: postoj Číňana, skrytého za čínskou zdí, a postoj koloniálního domorodce, jehož země je na všech stranách otevřena dobyvatelům kulturtrégrovského ražení. Mezi těmito dvěma extrémy kolísáme, v nich se střídavě vyžíváme, v nich dovedeme pořádat pravé orgie. Máme frankofily, anglofily a zčásti i germanofily, měli jsme rusofily a začínáme mezi sebou pozorovat i amerikofily, ale nemáme tak říkajíc čechofily. Pravda, máme vlastence, máme šovény, máme naše drahé národní demokraty, ale prohlédneme-li si je pozorně, seznáme, že každý z nich má buď francouzský knírek nebo anglickou lulku, a to z přesvědčení. Nemáme čechofily, kteří by domácí život, domácí kulturu, ano i domácí zlozvyky sledovali s takovou oddaností, účastí a pozorností, s jakou naši vlastenečtí cizomilové sledují a mnohdy i napodobují na sta a tisíce kilometrů život a mravy zamilovaného národa cizího. Příliš mnozí mezi námi jsou srdcem mimo nás a protože promítají tuto vnitřní cizost do našeho celku, jsou věčně ustaráni, zda Evropa o nás ví, proto se stále snaží Evropě a světu připomínat, že žijeme, proto se tak horlivě pídí po každém znamení, že svět nás vzal na vědomí. My si prostě podobně jako lidé s komplexem méněcennosti na cizích národech, na jejich zmínkách o nás, ověřujeme svou vlastní existenci, protože v hloubi duše jaksi nejsme přesvědčeni, že jsme, že žijeme, že jsme národní individualita, něco opravdového a určitého, ano jedinečného, v sobě spočívajícího a v sobě zakotveného, neodstranitelného a trvalého. Bažíme stále po uznání — ne snad našich předností, nýbrž samotné naší existence.

Je dobře, dostává-li se nám občasnými lekcemi, mezi něž patří i tato anketa, poučení, že stále ještě to jsme my sami na světě, kteří se nejlépe známe a o sobě nejvíce víme. Je to výzva, abychom se ještě více věnovali sobě, protože neučiníme-li to my, neučiní to nikdo. Nemám na mysli mělce vlastenecké hýčkání a obdivování vlastního národa, nýbrž jediné stupňovanou intensitu vlastního prožití, určitější a rozhodnější usměrnění k sobě samotným, plnost národního bytí především v oborech duchových, jež nejdříve musí uspokojovat nás a pak teprve snad a v druhé řadě má uspokojovat i ostatní národy. Nevyplňujeme, jak bych řekl, do posledního místa osudem nám danou oblast světa skutečného i duchového, nevyčerpáváme rozlohy, jimiž proudí náš život, nedopínáme se posledních hranic našeho pomyslného světa, jenž je osídlen příliš řídce, nespojitě. Ukazujeme svůj dům sousedům dříve, než jsme se v něm zabydleli, a jejich chválou se chceme utěšit nad nedostatky, jež temně tušíme. Podvádíme svět, jemuž zatajujeme své pochybnosti, ale sebe samotné podvádíme daleko hůře, protože se touto neupřímností ustalujeme ve stavu, jenž nás na dně duše znepokojuje.

V literatuře se to jeví snad nejnázorněji. Zatím, co většina národů chápe své literatury jako jakousi inventuru světa a světového dění ve vlastní rodné řeči, jako generální rejstřík všech zjevů a dějů, přetavených do rodné mluvy, přijímáme my tento rejstřík z druhé ruky, inventarisujeme svět literaturou překladovou. Naše literatura nemá zdravý pud zmocnit se světa, zčeštit svět, jako německá literatura jej chce zněmčit, francouzská zfrančit. To je duchovní výboj, na nějž má právo každý národ, a jenž se u nás, jak myslím, po prvé a ojediněle projevil u katolíka Durycha (a dříve ovšem u Zeyra, rovněž katolíka), jenž rozklenul děj svého Valdštejna do dvou světadílů, puzen a nesen patrně universalitou svého vyznání. Snad se tato formulace bude mnohému zdát přemrštěná, ale skutečně myslím, že potřebujeme duchovní světové české imperium, abychom konečně ve světě zdomácněli a abychom pochopili realitu jeho i našeho bytí. Tento nejmírumilovnější výboj, jenž vede celým světem do vlastního nitra, je jediným nosným základem literatury, jež vstupuje rovnoprávně mezi literatury ostatních národů bez úzkostlivého nároku na uznání, jako realita, opřená o ten kus světa, jenž jí je nad pochybnost dán. Totéž platí o celém ostatním národním bytí, o celkové kultuře národa a o celém postoji k světu vůbec. Ještě nikdo nedosáhl důvěry lidí, kdo nevěřil sobě — proč by mělo o národech platit něco jiného než o jednotlivcích?

Jiří Frejka:

Je „Osvobozené divadlo" divadlo?

Masarykův lidovýchovný ústav uspořádal nedávno diskusi o otázce, zda je Osvobozené divadlo vůbec divadlem. Tato otázka sama poněkud překvapila. Jsou tedy lidé, říkala, kteří si tím nejsou zcela jisti? A tito lidé jsou na pochybách proto, že jim toto divadlo je příliš moderní, nebo proto, že je příliš starodávné? Co tvoří podstatu divadla, vzbouzejícího takovéto otázky?

Tyto otázky odnášejí nás vzpomínkami do pradávné minulosti před pěti a šesti lety, kdy bylo Osvobozené divadlo zakládáno a kdy v něm nebylo ještě Voskovce ani Wericha, ale řada lidí, s nimiž se dnes setkáváme jako s činoherními herci, výtvarníky, režiséry. Horáková, Heythum, Boháč, Neumann a jiní zde zráli na činoherní tvůrce, čehož dnes už není. Není už ani té přímé cesty k větším divadlům, patrně proto, že dnes jde o divadlo zcela jiného druhu, než tehdy. Tehdy šlo o stvoření a udržení místa uměleckých výbojů, pokusů a hledání, třeba s hanebně chudými prostředky v rukou hanebně nezralých lidí. Dnes je možno se domnívat, že toto divadlo bylo nutným vývojovým článkem pražského divadla, a třeba stálo o samotě, probojovávalo svými skromnými prostředky nové divadelní pojmy, jež by nikdy nebyly směly bez této přípravy na velké jeviště. Byla to ovšem také doba, doba, které nedávná minulost války dávala reakce bezprostřednější a pravdivější, než jakých je schopna dnešní zformálnělá společnost.

Vojan a Hilar. Vojan, který do jisté míry pozdržel zájem obecenstva na divadelním vývoji svou dokonalostí, s níž hrál Ibsena nebo Rostanda, autorů pro onu dobu již minulých. Vojan, který velikostí svého umění odvrátil dočasně i zájem od nových otázek, přicházejících s novou dobou. Ale na Vinohradech je Hilar, který právě má svoje pracovní maximum a blíží se své zralosti, který realistické zkameněliny rozbíjí expresionismem, který je v první řadě zdůrazněním subjektivnosti všeho, co se ocitá na jevišti. Třeba ani realismus ani stylisované divadlo starších forem nezůstaly při napodobení skutečnosti a snažily se při nejmenším vytvořit její atmosféru, bylo nutno čekati na expresionism, aby rozbil rozličné ty formy ilusionismu; zbavil jeviště úkolu napodobení vnější skutečnosti, aby bylo

učiněno místo skutečnostem vnitřním. Tedy ne už realisticko-ilusionistické popisování příběhů a prostředí třeba Richarda III., ale zkratka a analysa jeho lidského, štvaného a pyšného já. Jeviště není jizbou, do níž se díváme odklopenou čtvrtou stěnou, ale místo zavěšené někde v prostoru, kde se pod tíhou věčnosti a lidství protínají ideje a síly, které vytvářejí lidské osudy. Člověk v pudové a myšlenkové prapodstatě, člověk nahý. Často ani ne celý člověk, nýbrž ztělesnění vášně, vůle — a zcela jednostranné. Světlo není už ve dne bílé a při západu rudé, nýbrž rudost se stane barvou vášně, zelená děsu atd. Všechno na jevišti musí býti (a tato poučka přežila expresionism) vyjadřitelno hercem nebo aspoň je to možno převést na herce a jím vyložit. Nejen myšlenka a slovo, ale i vzrušený dech celé scény, dekorace a světlo mají v něm svůj jediné směrodatný výklad.

Plyne z potřeby celé této pathetické doby sucha neprovádět už genrové obrázky, nýbrž mít v divadle výraz, který by tlumočil nové myšlenky a spolutvořil dobu. Divadlo, jež hledalo kontakt s poválečným člověkem. — Stavějíc však prasíly na místo lidí, dostávalo se do blízkosti pathosu, křečovitého gesta a nekonkrétnosti. Stalo se příliš ideologickým. Zavrhlo ilusionistickou scénu, ale odporem k všednosti realismu vrhlo se do druhého extrému, do dekorativismu.

A tady jsou tři věci, proti kterým nastupovalo Osvobozené divadlo: dekorativnost, pathos, přesubjektivisování. Cítila se přemíra dekoru a nepřítomnost harmonického člověka, odstrkovaného ideologií. Odtud láska ke commedii dell'arte, jejíž typy bez zbytečného realistického popisu podávaly ne už subjektivisaci a rozpitvání, ale objektivisaci a synthesu různých lidí. Tady přišel i konstruktivism, který odstranil kulisu, naučil cenit nefalšované materiály a postavil ještě důrazněji do středu jeviště herce. A třeba tu ještě byl odkaz stylisace, byla jasně dána cesta divadlu plnému lidství, poznovu harmonicky vyváženému. Zde byl vliv starší generace, která z expresionismu vyšla k realismu, aby dosáhla opět člověka zceleného. Konstruktivism, vycházeje z člověka reálného, nenapodobeného, stavěného často ze života přímo na jeviště, zabránil alespoň návratu k divadlu ilusionistickému.

Tolik je snad potřebí říci pro povšechnou informaci, aby byla patrna situace, když Osvobozené divadlo opouštěla naše skupina a konečně i Honzl. Je potřebí se o tom zmíniti, protože tyto prvky zde dosud trvají, a setkáte se zejména se stylisací a určitou výrazovou primitivností, na nichž zejména „divadelní" část V. & W. — revuí dosud je budována a na nichž se vlastně zastavila. Pomlčíme-li zatím o Voskovci a Werichovi, je zajímavo sledovat, jak na př. Nedbal, nesporně nejzralejší herec mimo oba jmenované, nese na sobě zbytky staré ochuzující nebo aspoň primitivisující stylisace, a jak těžko se postupně dostává ke hře zvnitřněnější, ku vnitřnínu obsahu, proteplení a obohacení hrané postavy! Naproti tomu slabší individuality jako Šlégl pouze parodují starý realism a jsou zcela bez obsahu, ostatní kolísají někde mezi obojím, často naplňujíce svůj výkon jakousi skřípavou falešností.

Pokud jde o vlastní představitele marky V. & W., nutno nejprve konstatovat, že se počínají emancipovat od školní parodie a vůbec od parodie celkem běžného střihu, jak ji u nás stvořil kdysi Ferenc Futurista. Pochopili, že moderní komika spočívá v objevení nějakého nového pohledu na svět, v objevení nějakého logicky nelogického způsobu myšlení, určité ironické logiky, logicismu. V. & W. vezmou si třeba větu: prohnat kulí hlavu. Nebo se říká prohnat hlavu kulí? Začnou rozvažovat. Chytnou větu za slovo, vyjdou z prostinkého logického omylu nebo jen, jako zde, z gramatické nejasnosti, představujíce si, jak by bylo možno hnát hlavu něčím tak maličkým jako revolverová koule. Gramatická nejasnost je prohlášena za logickou nesprávnost. Ale důležitý je závěr: Co není správné logicky, nemůže se vůbec dít. Nebude tedy možno ani nikoho zastřelit.

Toto důsledně provedené cogito, ergo sum, toto rozhodnutí V. & W., že skutečnost je do důsledku závislá na lidské myšlence, je opravdovou možností komiky. Haškův Švejk našel svou podstatu v tom, že nechápal pojmu autority. Nechápal ho prostě proto, že znal rub všeho. Neznal vznešenost oltáře, ale tu paní, co jej drhla. Vycházel ze zásady, že zákony a autority, ve které nevěříme, neexistují, a konfrontací velkých věcí s malými vyrůstala jeho komika a možnosti srovnání vždycky odhadujících a diskretujících.

V. & W. nejsou dosud zralí do hloubky Haškovy. Jsou teprve dobrými ironiky. Náš příklad ukazuje i cestu, kterou se béře jejich ironie: je to zesměšňování banálnosti a hlavně konvenčnosti v myšlení. Jindy s nejnevinnější tváří diskreditují šosáctví v konferenci, kde dva kasaři mluví obraty usedlých pánů radů. Tu už končí bývalá „studentská psina" a začíná způsob, jak se vážně dívat do obličeje současnosti.

Všimněme si vůbec cesty, kterou se V. & W. dostávají — nebo také nedostávají — k uvědomení společenského poslání svého divadla. Vyšli ze soukromé zábavy. Bavili se sami. Pak své blízké známé, a rozšiřovali neustále tento kruh. Snažili se, aby jejich zábavnost byla i uměleckou zábavností, víc, aby byla i umělecky korektní. Dnes jsou v rozhodné chvíli, kdy se musí odhodlat i k společenskému poslání. Dnes nedošli sice ještě k žádné etice svého hraní, ale dokázali alespoň, že jsou dbalí etikety vkusu a inteligentnosti.

Osvobozené divadlo nemá dnes onoho bývalého činoherního významu — a tu bychom mohli vytýkat notickám tohoto divadla, obchodně zamýšleným, že to předstírá. Má však tři lidi, kteří stojí nad průměrem obchodních divadel (nemluvíme-li o znamenitém p. Hášovi): Voskovce, Wericha a Ježka. Podle jejich možností půjde ne o velká dramata současného lidství, ale o nadprůměrné kabaretní divadlo, zpodobující ne velké, ale malé lidské věci, a zpodobující je postupně stále s větší zralostí a odpovědností. Toto divadlo bude míti pravděpodobně dlouho jednu výhodu: umělecko-intelektuálská vrstva (i její poněkud snobští souputníci) sotva zapomene, že jde o divadlo vedené jejími příslušníky, a bude mu nabízeti svoji celou podporu. Což znamená nespornou reklamní i morální oporu, za jejíž spolupráce se dobře pracuje. O to důrazněji je nutno podtrhnout morální odpovědnost vůči širokému obecenstvu, kterou V. & W. mají podstoupit.

DOBA A LIDÉ

Postavy z pražské radnice.

I.

Primátor dr. Baxa.

Málokdo by hádal primátoru dru Baxovi 69 let, vypadá spíše jako muž mezi 50 a 60 lety. Uvěříme tomu však hned při vzpomínce, že to byl on, jenž zasáhl

známým způsobem do Hilsneriády, od níž nás přece dělí lidský věk.

Na primátora dra Baxu se často hubuje. Někdy právem, někdy neprávem. Bude snad dobře upozornit na hlavní zásluhu dra Baxy o práci na pražské radnici. Spočívá v tom, že na radnici nikdy nedošlo k vážnějším sporům mezi jednotlivými stranami. Dru Baxovi se podařilo přesvědčit radniční zástupce politických stran, že nejlepší zásadou je: buďme svorni a přejme si. Proto, až na komunisty a několik ojedinělých členů sboru, drží velké strany spolu a nikdy, ani v době největších politických půtek nedošlo na radnici k sporům, které by vážněji ohrožovaly dělnost našeho největšího samosprávného svazku. Jen někdy, nejspíše ještě ve schůzích zastupitelstva, kdy záleží na tom, aby druhého dne mohly stranické noviny psát o práci té či oné strany na radnici, dochází k přestřelkám mezi socialistickým a občanským táborem, v městské radě a v komisích však všechno bezvadně klape. Politický klíč na radnici funguje znamenitě, přiděluje úzkostlivě přesně funkce v komisích a ve správních radách právě tak, jako byty v obecních domech. Tvrdí se z některých míst, že se výtečně osvědčil také při rozdělování obecních dodávek, ale pro toto tvrzení nebyly dosud nalezeny ani důkazy pro, ani proti.

Jisto je však tolik, že se na radnici nedějí pokusy odstranit některou stranu z vlivu, i když by to bylo v zájmu všech ostatních stran. Je nesporné, že hlavní zásluhu na tomto mírném ovzduší radničním má dr. Baxa, neboť má zvláštní talent k vlažnosti ve věcech politických — ovšem až na otázku německé řeči v Praze. Dr. Baxa není politicky vyhraněná individualita, proto jeho činnost nenaráží na odpor a proto jsou s ním celkem spokojeny i občanské strany, kterým je rozhodně milejší národně-socialistický primátor dr. Baxa, než by byl na příklad národně-socialistický primátor dr. Zenkl. Žádný jiný primátor nebude už mít tak spokojenou radnici, jako má dr. Baxa, při čemž ovšem je otázka, zda tato spokojenost, zakládající se na rovnoprávnosti více v právech než v povinnostech, je na prospěch městu.

Znamenitou pomůckou dra Baxy v jeho způsobu vlády na radnici je jeho hlas. Možná, že dr. Baxa byl by velmi radikálním člověkem, kdyby měl bouřlivý, tvrdý a burcující hlasový orgán. Ale dr. Baxa mluví tiše, skorem by se mohlo říci prosebně uplakaně. Není dosti dobře možné, aby člověk, disponující tímto hlasem, mohl vzbudit v lidech tak prudký odpor jako člověk s pánovitým a energickým hlasem. Jak Baxův hlas uklidňuje, je nejlépe vidět na schůzích zastupitelstva, když nastane prudší výměna názorů. Jeho hlas se rozlévá síní rozbouřenou hlukem hlasů jako uzounký pramének utišujícího oleje. Kdyby do prudké rozpravy křikl, nastala by ještě větší bouře. Ale protože dr. Baxa nekřičí, nastává utišení, které lze vysvětlit prostě tím, že každý chce slyšet, co si to vlastně dr. Baxa povídá do vousů. Rozdíl mezi ním a vyhraněnější náturou se sebevědomým hlasovým projevem bylo nejlépe vidět v minulých týdnech, kdy dr. Baxa byl na dovolené a zastupoval ho břitký dr. Štůla.

Jedinou výjimku z Baxovy vlažnosti tvoří jeho integrální nacionalismus. Ve chvíli, kdy se jedná o to, aby v pražských ulicích nehlaholila němčina, dovede se i dr. Baxa rozhlaholit a zesílit svůj hlas do netušené síly. Mezi zasvěcenci se tvrdí, že odpor dra Baxy k němčině pramení nejvíce z toho, že byl velice často rozmrzen návštěvníky zábavních místností, kteří příliš hlasitě zpívali německé písničky.

Z toho by se mohlo soudit, že dr. Baxa se rád veselí a tuto domněnku potvrzuje skutečnost, že zakročil před časem velmi energicky proti falšování vín v pražských vinárnách. Jisto je, že dr. Baxa je velmi dobrý společník.

Tři náměstci.

Náměstky primátora dra Baxy jsou národní demokrat dr. Štůla, živnostník Hadrbolec a sociální demokrat Kellner.

Dr. Štůla je v mnohém pravý opak dra Baxy a to jak co do zjevu, tak i v povaze. Na rozdíl od ryze české tváře primátorovy s typicky nahoru zahnutým nosíkem, má dr. Štůla profil klasického Římana. Ani pleš mu nechybí. Národní demokraté mají v něm řízného representanta, který dovede znamenitě zkrotit hlučící komunisty nejen důrazem fakt, ale také důrazem hlasu. Povoláním je advokát, jehož kanceláři se dobře daří. Kdyby jednou byla na pražské radnici dosazena diktatura, byl by dr. Štůla nesporně jedním z nejpovolanějších uchazečů. Dr. Štůla nezapomíná pro svou veřejnou činnost na kulturní věci a je vedle dra Langera z nejinteligentnějších členů sboru.

Náměstek Hadrbolec mohl by se znamenitým úspěchem hrát úlohu tchána Kondelíka ve filmu: je to zavalitý, skorem kulaťoučký dědeček s hlubokým dobromyslným basem, vždy ve staromódním žaketu. Když řídí schůzi zastupitelstva, nabývá zasedání sousedského rázu, a chybí jen sklenice piva před každým členem sboru. Býval majitelem velkovýroby jemného prádla pro pány a dámy, dnes má však výnosné zastoupení jedné velké pojišťovny. Celým svým zjevem důstojně zastupuje stranu, která ho vyslala do zastupitelstva, a dovede i při své dobromyslnosti se dobře postarat o zájmy svých stranníků.

Třetí náměstek, sociální demokrat Kellner, býval oficiálem státních drah. Tento 57letý muž silné postavy a červené tváře se skřipcem na nose má nápadně pruskou fysiognomii a živě připomíná sociálně-demokratické zástupce v pruském sněmu, v nichž se snoubí pravověrná stranickost se smyslem pro přísnou kázeň. Tyto dvě vlastnosti získal si náměstek Kellner bezpochyby jak svou prací ve straně, kde postupoval od piky, tak i svou úřednickou minulostí. Kellner je technickým referentem obce. Ačkoliv se nedá říci, že by byl technickým geniem, přece je jisto, že svou pílí dohonil nedostatky odborného vzdělání. Jestliže není v jeho silách, aby řídil technický rozvoj města širokým tvůrčím rozmachem, přece je jisto, že vede svůj resort správně a přesně, více jako úředník, než jako vůdce. Tento dobrý úředník demokracie je však velkým nepřítelem byrokracie a jako předseda disciplinární komise je právem obáván.

Členové zastupitelstva.

Nejmarkantnější postavou pražské radnice je nesporně dnes 61letý ředitel Václav Štěpánek. Zároveň je člověkem, na něhož má nejvíce lidí na radnici zlost. Štěpánek byl kdysi nazván hlídacím psem obce pražské. To může sloužit za vysvětlení, proč není oblíben. Zámožný majitel domu, ředitel nuselského pivovaru a vlastník značného jmění může se pochlubit tím, že ani haléř z jeho majetku nevzal svůj původ z jeho radniční práce. Tento znamenitý znalec praktického hospodářství dovedl si svou práci na radnici zařídit tak, aby nikdy z ní neměl osobní prospěch. Je nutno vysvětlit, že opravdu to bylo někdy umění tuto práci tak zařídit, neboť svody byly často příliš lákavé. Naprosto čisté ruce umožnily

Štěpánkovi, aby bez obav mohl kdykoliv se jimi rozpřáhnout k ráně. Na radnici je málo lidí, kteří nebyli aspoň jednou buď přímo nebo nepřímo zasaženi Štěpánkovým rozmachem. Štěpánkova snaha zachovat si čisté ruce jde až do úzkostlivých maličkostí: věnuje na příklad svou měsíční odměnu Kč 2.000.—, které dostává jako předseda správní rady Pražské městské pojišťovny, na dobročinné účely a když se někdy sveze za soukromým účelem v obecním automobilu, jsa k tomu více přinucen než ochoten, platí si aspoň benzin.

Ředitel Štěpánek je jedním z posledních zbytků starého českého světa. Horlivý Sokol, rozhodný nacionalista, nikdy však šovén. Dovedl se odpoutat od národních demokratů proto, poněvadž začli kampaň proti Masarykovi. Štěpánek nesnese nic, co není spravedlivé, ať už podnět k nespravedlnosti vychází z té či oné strany. Dovede zaútočit na dra Zenkla, dovede však téhož dra Zenkla obhájit, když vidí, že se mu křivdí. Štěpánek má dnes skorem už archaistický smysl pro právo a pořádek, není však při tom byrokrat.

Typický příklad: Obec měla s družstvem Spořilov smlouvu, podle níž měla mu zaplatit jen padesát procent investičních příspěvků. Po podepsání této smlouvy byla však přijata zásada, aby obec hradila v zájmu podpory stavebního ruchu všem stavebníkům investiční příspěvky. Když začaly potíže se Spořilovem, uchopily se politické strany na radnici této příležitosti, aby trochu vybředly z kalamity, a odhlasovaly v zastupitelstvu, aby se Spořilovu zaplatily všechny investiční příspěvky. Šlo o rozdíl asi 7 milionů korun. Ředitel Štěpánek však podal stížnost k Zemskému úřadu, který rozhodnutí zrušil. Důvodem k této stížnosti nebylo, že by snad ředitel Štěpánek byl proti zájmům Spořilova nebo, že by byl zásadně proti této úpravě. Podával stížnost však z důvodu, že toto řešení upekly samy radniční strany, aniž by Spořilov vůbec o něco žádal. Když se po rozhodnutí Zemského úřadu musilo jednat znova a když se tato věc brala řádnou legální cestou — Spořilov podal formální žádost — dal své svolení k tomu, aby se Spořilovu vyhovělo.

Tento formalismus pramení ze staré zkušenosti, že nic tak nedává volnou cestu nejrůznějším přehmatům a nesprávnostem na radnici, jako porušení formálního postupu. V tom má Štěpánek své velké zkušenosti. Hned v roce 1908, když se dostal na radnici, začal se svou činností. Přišla aféra s vodovodními rourami, přišla aféra s michelským velkostatkem, stavba Obecního domu a ve všech případech dovedl Štěpánek svou tvrdostí a bezohlednou poctivostí se bít o zájmy obce jako nikdo jiný a šel neúprosně za každou nesprávností, o níž se dověděl. Jeho popularita v občanstvu rostla úměrně s jeho neoblíbeností na radnici. Po převratu, když přišli noví lidé a když Šámal musil radnici opustit, aby převzal úřad kancléře, bylo Štěpánkovi nabídnuto, aby převzal úřad pražského primátora. To však rozhodně odmítl a není pochyb, že by odmítl i dnes, i kdyby všechny strany ho přišly o to žádat. Štěpánek nechce být representantem města Prahy, chce mít volnou ruku, aby mohl hlídat v úkrytu své poctivosti její zájmy.

Jak řečeno, je Štěpánek nacionalistou. Je však z mála lidí, u nichž se národnost nestala prázdným slovem. V roce 1893 byl potrestán devítiměsíčním žalářem za to, že na schůzi na Žofíně rozbil císařovu bustu. V roce 1899 byl degradován ze záložního poručíka na prostého vojína a potrestán tříměsíčním žalářem za to, že se hlásil při nastoupení vojenské služby českým „zde", jak bylo tehdy znamením protestu českých vojáků proti rakouskému útisku. Také dnes zůstal Štěpánek rozhodným nacionalistou, ale nikdy se nedal svést k tomu druhu nacionalismu, který ovládá jeho bývalou stranu, národní demokracii. Vzpomínám na jednu charakteristickou příhodu, která se udála asi před dvěma lety na chodbě pražské radnice. Stál tam Štěpánek s několika městskými radními, mezi nimiž byli také někteří národní demokraté. V tu chvíli přišla do chodby školní výprava. Byla odněkud z hraničního území, tuším že z Chebu. Nějaký vlastenecký učitel, když viděl pány z městské rady, upozornil děti, které začaly uctivě zdravit. Na tvářích členů městské rady zahrály příjemné úsměvy a všichni, jak tam byli, přátelsky zdravili děti. Štěpánek však nezdravil; zato sáhl do náprsní kapsy, vytáhl peněženku a dal učitelovi sto korun s vyzváním, aby dětem za to koupil něco dobrého.

Dr. Leopold Langer je členem zastupitelstva za stranu sociálně-demokratickou. V mnohém se podobá Štěpánkovi, nemá ovšem tak volnou ruku, jako vždy měl a dovedl si zachovat tvrdošíjný obránce pořádku z nuselského pivovaru. Dr. Langer je přece jen vázán přísnou stranickou disciplinou, dlužno mu však přičíst k dobru, že se dovedl vždy i ve svém klubu zastat především zájmů obce. Dr. Langer není z lidí, kteří dobývají svých úspěchů na řečnických táborech. Snad proto není svou stranou oceňován tak, jak by se patřilo. Tento muž spíše malé než střední postavy není z lidí, kteří dovedou rozplameňovat masy, což ovšem není v očích pravověrných politiků žádná velká přednost. Dr. Langer dovede operovat fakty a důvody, nikoliv hesly, a jen tím lze si vysvětlit, že mu bylo dosud jen souzeno se spokojit s funkcemi v obci a v zemském zastupitelstvu. Je to ovšem na druhé straně štěstí pro samosprávu, neboť je u nás jen málo lidí, kteří ovládají komunální věci tak důkladně jako dr. Langer. Byla by to věru těžká úloha, kdyby si někdo umínil, zastihnout dra Langra v okamžiku, kdy nemá u sebe některou z literárních novinek; současný kulturní život ovládá tento skromný muž opravdu snad ještě lépe než komunální věci.

Emil M.

Franta Kocourek:

O klepetářovské generaci.

II.

Uvedl jsem několik osobních rysů Jana Klepetáře, musím naznačit zhruba také prostředí a dobu, z níž Klepetář vyšel, v níž se utvářel jako samostatný člověk. Sledoval jsem v době procesu pilně zprávy tisku, našel jsem však v komentářích jen zřídka zmínky o tomto momentě, který přece byl nejen dekorativním pozadím, ale i rodnou půdou inkriminovaných událostí — do míry, již nebude snadno vymezit s uspokojivou přesností. Jsme ochotni přiznat velký význam vlivu určité doby a prostředí na určité lidi, jde-li o aféry minulého století, nebo o záležitost současnosti bližší, ale s podmínkou, že se týká vědy, literatury nebo jiného, ve svém důsledku druhotného projevu ducha. Naše ochota v tomto směru ochabuje, jedná-li se o něco konkretnějšího, o kruh vlastního života, v němž se člověk dopouští jedné chyby za druhou a z něhož se dostává před porotu. Jak by ne! Vždyť tato doba je naše doba a prostředí, kterému se vždycky dá přičíst mravní odpovědnost, to jsme my sami, větší či menší spoluviníci in persona.

Závidím těm, kdo neberou svou spoluvinu na vědomí, kdo odbudou podobné tvrzení úsměvem vyhrazeným pro

bláhové teorie. Při procesu Klepetářově bylo těchto šťastných tolik, že jste se musili ptát, v jakém to isolovaném doupěti mravní špatnosti vyrůstal Klepetář, Sikorský a Michálko. Veřejní i soukromí komentátoři ztratili náhle paměť: Stáli tu překvapeni zločinem, často skoro příjemně rozrušeni, jak už lidé bývají, když se stane něco velikého. Jejich rozhořčení rostlo úměrně s počtem fakt, odhalovaných vyšetřováním. Nacházeli nespočetná slova údivu nad hlubokým úpadkem hrdinů kriváňské vraždy, hrozili se nad mentalitou mladé inteligence, ale nikdo z nich neměl odvahu podívat se zblízka na sebe, kolem sebe a říci aspoň s reservami: „Také má vina, také naše vina!"

Jde-li o něco tak krajního, jako je vražda, musí se slova vážit jako zlato. V posledních důsledcích by se dala i za ní dokázat spoluodpovědnost ostatních, ale to je námět pro mystického básníka. Při procesu však přišla na světlo boží řada jiných poklesků, na kterých můžeme prokázat spoluodpovědnost a spoluvinu generace, která se dívá na generaci Klepetářovu jako na nezvedené potomstvo. Bez obavy, že ztratíme pod nohama pevnou půdu skutečnosti.

Budeme se pohybovat ve známém prostředí, v době ještě nezapomenuté. Začněme prostředím, které Klepetáře a nás všechny z jeho generace formovalo v rozhodujícím věku: éra středoškolská. Je dobře známo, jaké ovzduší bylo na našich středních školách v době světové války, to jest pro naši generaci přibližně rozpětí do oktávy. Našli jsme ve škole málo z toho, co jsme v té době nejvíc potřebovali. Ti, kteří nás měli vést, naši profesoři, se ve svém celku neukázali nijak na výši situace. Nebyli v té těžké době méně způsobilí k těžším úkolům, než jiní v jiných oborech, ale jejich nedostatky tváří v tvář tolika dorůstajícím lidem měly větší význam, vážnější následky. Nosili bychom dříví do lesa, kdybychom se rozepisovali o válečném ovzduší na našich středních školách, jak je vytvořili profesoři, více nebo méně poslušní exponenti rakouského systému. Je možno představit si dokonalejší školu neloyálnosti, k níž jsme byli vychováváni vědomě, z odporu k nepřátelskému režimu, nebo naopak nepřímo znásilňováním k loyalitě? Kde jsme mohli najít lepší výcvik k neupřímnosti, k zábavné přetvářce a pokrytectví? To nebyla dobrá životní filosofie, kterou nám vštěpovali nestateční profesoři a římsko-katoličtí katecheti, v nichž Habsburkové viděli právem odedávna oporu. To nebyla výchova k mužnosti, odpovědnosti, k pevnosti mravních zásad, jejich dodržování se na člověku žádá hned po maturitě, v tak řečeném samostatném životě.

Nerozstřílely nás granáty, jako generaci Remarqueovu, která byla o několik málo let starší a jinošsky nadšená pro vítězství vlasti, již jsme my ještě tehdy neměli. Ale osud, kterým jsme byli obdařeni, nebyl o mnoho lepší. Byli jsme ušetřeni kruté generální zkoušky, kterou Remarqueova generace musila prodělat ve frontě. Čekala nás za to celá řada menších zkoušek, které jsme musili postupně skládat za těžkých podmínek poválečného života. Byli jsme k nim špatně vyzbrojeni středoškolskou průpravou, ani jinde mimo školu jsme neviděli příklady hodné následování.

Válka sama o sobě, bez brýlí, kterými nás učili dívat se na ni ve škole, byla pro nás dostatečným poučením a důkazem o marnosti nejedné vznešené zásady, která nám byla vřele doporučována. Tuto trhlinu nešlo lehce zatmelit. Spolu s jinými nepravidelnostmi představovala náš nevalný ideový kapitál. Naučili jsme se pochybovat dříve, než jsme vůbec mohli v něco uvěřit. Skepse byla naší zbraní proti zklamání tak ostře cítěnému právě v našem věku, kdy člověk žije a roste přijímáním nových poznatků, nových pravd, nové víry. Stalo se to u nás zvykem, který zůstal i dlouho po tom, kdy se prostředí kolem nás změnilo a kdy se s pochybovačnou reakcí nemohlo vystačit. Její stopy přešly do celého způsobu našeho myšlení. Jevily se jako pudová opozice proti všemu, co přicházelo následkem ideového cirkusáctví prováděného tak často před našima očima a následkem několika silných otřesů těch jistot, na kterých předcházející generace zakládaly svůj život, předpokládali jsme do jisté míry již mechanicky, že lesklá líc má zrezavělý rub a že pod krásnou pravdou bude jistě zase nějaký švindl nebo aspoň háček.

Tady je třeba hledat také prameny našeho nedosti závazného názoru na svět, který se projevoval z velké části humorem. Každé mládí má svůj humor, každá škola jako každé kolektivum ho má. K našemu mladému humoru velkých školáků se přimíchala silná esence války a všeho toho, co válka kolem nás probouzela. Byla to specifická směs obvyklého a na štěstí nesmrtelného klukovství, kriticismu přiostřeného neobvyklými okolnostmi, ironie, která měla tolik potravy v černožlutém mumraji a pochybovačnosti plně oprávněné skutečností. Odtud vyšlo to, proti čemu se začali stavět vážní členové starší generace, když se tento rys začal projevovat jako rys u naší generace dosti hromadný: myslím tak zvanou „psinu", která byla tak zábavná na výletech, v kavárnách nebo novinách. Dva mladí komikové, kteří vystoupili s touto studentsky intelektualisovanou psinou na jeviště a měli dosti fondu k jejímu rozvíjení, na ní založili svou kariéru. Když se objevily některé důsledky „psinésní" filosofie na jevišti životním, v docela jiné rovině, ozvaly se varovné hlasy moudrých, kteří tak trochu zapomněli na své spoluautorství. Nebylo naší vinou, že jsme nemohli brát vážně ani je, ani jejich epištoly, jejichž upřímnost a hodnotu jsme měli právo podezřívat. Nebylo naší vinou, že jsme neviděli člověka, společnost a svět v podobě hodnější úcty. Kdo jiný nás měl lépe uvést do života, než generace před námi, na kom bylo, aby nám ukázal zřetelněji směr? Je to daleko více konstatování, než výtka, protože otázka generační je řetězový problém, naši předchůdci ve škamnách života byli také zatíženi dědictvím minulých generací. Ale je třeba připomenout to, když byla na lavici obžalovaných posazena s přímými viníky i celá generace.

Kapitola „škola učitelkou života a matka moudrosti" by nebyla v případě naší generace úplná bez přehlédnutí období, které pro nás znamenalo vlastní přechod do života, na horkou půdu samostatné republiky s nebe spadlé. Kdo se bude chtít vyznat v naší generaci, v těch, kterým je dnes nebo bude zítra třicet let, nesmí vynechat periodu předpřevratovou (počínaje sklonkem roku 1917), periodu převratovou a vyznačenou heslem „samospráva", ani její vyznívání. Jinak by scházel nejeden důležitý předpoklad k pochopení našeho charakteru, jak se začal vybarvovat po roce 1920. Doba okolo převratu znamenala totiž novou komplikaci, novou a neočekávanou složku v našem vývoji.

Poměr nás mladých ke starší a staré generaci, representované profesory, byl ve škole napjatý. Vlivem válečného ovzduší napjatější, než bývá normálně poměr učitelů a žáků. Napětí rostlo, jak jsme rostli my, jak jsme dostávali rozum a stávali se citlivější lidsky, sociálně, národně, politicky. Od kvarty nebo kvinty výš ke konci války se náš poměr ke škole a většině profeso-

rů dal vyjádřit slovem „odboj“. Ztotožňovali jsme své učitele — někdy právem, jindy nespravedlivě — s celým režimem, jemuž musili sloužit. Viděli jsme v nich byrokraty, kteří nejsou ve škole na pravém místě. Lidi, kteří jsou nám lidsky vzdáleni, nerozumějí nám, nebo jdou přímo proti nám jako nepřátelé. A zatím, co nám psali známky do notýsku, co nás napomínali v konferencích ze špatného chování ve třídě, při bohoslužbách nebo nedůstojném zpívání hymny, soudili jsme je s přísností dresurovaného mládí a přemýšleli jsme o odplatě.

Obvykle záleží tato odplata v tom, že člověk složí maturitu a odejde. Naší generaci se naskytla příležitost k odplatě opravdu výjimečná, přicházející jednou za staletí, mohli jsme vystoupit proti nenáviděnému systému ještě jako žáci, bezprostředně, za ideálně živé paměti. Převrat nás nezastal docela nepřipraveny, již před ním jsme měli dosti času k přemýšlení o zkušenostech pedagogiky, kterou jsme cítili na vlastní kůži. Perspektiva národního osvobození, vyvstávající neurčitě, ale vytrvale na obzoru, byla učinnou pobídkou k debatám o tom, jak bychom si školu představovali my. Z těchto zárodků, nejdřív jen improvisovaných, vznikaly při převratu a těsně po něm materiál a program k první školské reformě, zpracovaný samosprávným hnutím středoškolského studentstva z mnoha míst republiky.

Není tu místo k vyjmenování jednotlivých bodů tohoto reformního návrhu podaného studenty, stačí zmínit se o celkovém jeho duchu a těch okolnostech, které nás mohou generačně zajímat. Uhodnete, že tón našich reformních návrhů byl radikální. Řeknete si asi, že to vypadalo pěkně, když se stal kozel zahradníkem a když byla studentům, dosud podrobeným disciplinárnímu řádu, dána možnost diktovat podmínky a spolurozhodovat o jejich záležitosti vedle profesorů, do té doby výhradních pánů situace. Měli byste jen částečnou pravdu, protože v našich návrzích nebyly obsaženy jen požadavky namířené proti přetížení prací, požadavky směřující ke zmenšení námahy.

Programové dokumenty z té doby jsou důkazem, že nám šlo opravdu o lepší školu a ne o legalisovanou ulejvárnu, jak tvrdili profesoři, kteří se nesnažili samosprávnému hnutí ve školství porozumět a kteří jeho přívržence nenáviděli podle všech pravidel. Neměli jsme dostatečný rozhled a vzdělání potřebné ke zdárné reformě tak složité, jako je reforma školství. Ale měli jsme na své straně většinu ostatního, neméně k této reformě potřebného, měli jsme to, co je pro reformu nejdůležitější a bez čeho se žádná reforma školství nepodaří, ať si příslušní odborníci říkají, co chtějí: Měli jsme bezprostřední zkušenosti s pedagogickým systémem, jehož chatrnost byla jednomyslně uznána nejen pokrokovou částí profesorstva, ale i onou velkou, snad největší vrstvou profesorů, kteří ani nehorují pro pokrok, ani nejsou vyslovenými zpátečníky. Měli jsme ke škole skutečně životný vztah, o němž strůjci oficielní reformy vědí, i při dobré vůli jen z dálky, druhotně, teoreticky. Byli jsme nabiti konkrétností, která je při reformování nad zlato a která je při dosavadních reformních návrzích stále tak vzácná. Stáli jsme na půdě, která se měla přeorat, znali jsme dobře terén a mnohé z toho, co dalo reformátorům značnou námahu, jsme věděli v podstatě samozřejmě a nejednou lépe. Přišli jsme k reformě bez dlouhých úvah, ale ne bez přípravy. Přišli jsme tehdy s nejlepšími úmysly a čekali jsme jen na to, aby nám někdo shora podal pomocnou ruku.

Dočkali jsme se porozumění jen malého počtu profesorů a to byla jedna z hlavních příčin ztroskotání samosprávy, jejíž některé vymoženosti se dnes drží jen místy, ale jejíž správné principy si časem prorazí cestu. Naše středoškolské úsilí, kterého se Klepetář tak silně zúčastňoval na venkovském úseku studentského života v Lounech, se však netýkalo jen školy. Hranice, vyměřené dříve studentovi, převratem padly. Těm, kdo byli čilí a měli iniciativu, se otevřelo dosud netušené pole činnosti na nejrůznějších frontách. Jedni se zabývali organisací Svazu středoškolského studentstva, druzí dávali dohromady různá etická hnutí, jiní se vrhli do skautingu, v němž teď byli docela nové možnosti, jiní vstoupili do Studentské stráže, která spolu se Sokoly a jinými organisacemi doplňovala a vlastně nahrazovala naši armádu. Bylo třeba hlídat veřejné budovy, vlaky s potravinami a drahocennými dokumenty na nádražích, bylo třeba pomáhat při obsazování kasáren a jiných strategicky významných objektů. Studenti byli v permanenci.

Po takovém prvním zajištění se studenti účastnili s nemenší vášnivostí i další práce, zvláště sociální, kde bylo třeba pomoci nejvíc a nejrychleji a kde studenti a studentky mohli nejlépe uplatnit své schopnosti. To je období studentské spolupráce v Českém srdci, Červeném kříži, to je doba prázdninových výprav, v nichž studenti a studentky jedou s vyhublými a vybledlými velkoměstskými dětmi na venkov jako vychovatelé, jako starší bratři a sestry. Sem patří i daleko méně praktikovaná studentská činnost lidovýchovná, rozšířená poměrně nejvíc v táboře socialistickém, kde byl styk dělníků se studenty nejsnadnější.

Studentská aktivita v éře převratové, její mnohostrannost a zásluhy, kterých bylo dost vedle stínů, je veřejnosti dosti známa a připomenul jsem ji z jiných než informativních důvodů. Bude nás při ní zajímat spíše poměr starších generací ke studentům, než sama jejich činnost. Vzpomínám-li na převrat a několik let po něm, zdá se mi, že nejnápadnější vlastnost těch, na které jsme se dívali jako na dospělé, byl nedostatek autority a jistoty. Nebyl to tedy jenom náš dojem, zdálo-li se nám, že nikdo z nich neví pořádně, co by se mělo dělat. Celá jedna veliká třída, nebo kasta, chcete-li, právě ta, která byla nositelkou a oporou autority v nejběžnější její formě, zalezla při převratu důmyslně do kouta a zůstala tam hezky dlouho, pokud se neukázalo příznivější počasí. Mluvím o byrokracii, o byrokracii ve všech odvětvích veřejného života.

My, kteří zvykli narážet na její autoritu při každé hlouposti, když jsme na příklad byli viděni pozdě večer na ulici nebo v biografu „bez doprovodu rodičů“, jsme po převratu nenašli odpor, ať jsme dělali, co chtěli. Rozhlíželi jsme se kolem sebe: nikde nic. Bylo to neuvěřitelné, ale bylo to tak. Dříve na každém kroku nějaké upozornění, výstraha, zákaz — a najednou všude volnost, kam se člověk podíval. Málokdy je v hlavě někoho tolik nápadů a plánů, jako v hlavě sextánů, septimánů a oktávánů, to je skutečnost s dostatek známá. Tito života plní sextáni až oktaváni jsou jednoho dne, zcela neočekávaně, zbaveni přísného režimu, discipliny, pout. Vyšli jsme na svobodu s nadšením, s živelnou chutí k práci, s takovou chutí, že si ji dnešní studenti sotva dovedou představit, doba po všech stránkách tak výjimečná se neopakuje často v historii národa. Byli jsme přesvědčeni, že je třeba uspořádat život jinak, než byl uspořádán dosud, ale s otázkou „jak“ jsme tu stáli odkázáni sami na sebe. Bylo nás mnoho, tisíce, desetitisíce mladých lidí, věděli jsme mnoho dobrého, chtěli jsme mnoho dobrého, jistě lepšího,

než bylo to staré, pro nás mrtvé, nevěděli jsme však, jak to chtít, jak toho dosáhnout, jak do toho. Nezapomeňte, bylo nám mezi šestnácti a devatenácti lety.

Autorita chyběla, nezbývalo, než abychom si sami byli autoritou. Ve věku, k jehož přirozenosti patří hledání vůdcovské ruky, jsme byli dokonale opuštěni. Nemyslete, že jsme to věděli tenkrát! Horečná práce, kterou jsme měli sami se sebou a jinými, nám bránila, abychom si to uvědomili. Teprve později se začal projevovat nedostatek tradice, nedostatek pevných směrnic odkázaných staršími a zkušenějšími. Měli jsme ho pocítit při nejrůznějších příležitostech, od nejistoty toho, co se dá zahrnout výrazem „životní technika" až po bezradnost v rozhodování o tom, co tvoří životní jádro. Myslím na to vždy při pohledu na mladé příslušníky národů, které nemusely prodělávat takové otřesy, jako my, které mohly dát na půdě staré nezávislosti souvislou výchovu a pevnější základnu svým synům. Jaká je to silná rasa, jak odlišní jsou to lidé ve svém vystupování, ve způsobu myšlení a celém životním stylu! Přes to, že bych nechtěl být jako oni, přes to, že neházím přes palubu léta perných bojů s defekty osobními i generačními, závidím jim. Co mají tito dědičně vyvážení a ujasnění mladí lidé proti nám ušetřeno, oč mají volnější hlavu než my, oč konstruktivněji mohou vynakládat svou životní energii!

Kdo se nad tím pořádně zamyslil ze žalobců v kriváňském procesu? Kdo z nich uměl vidět spravedlivě z této perspektivy Klepetáře, který byl do tak vysoké míry typickým pro generaci, který nebyl ve většině svých přestupků, roztahovaných před soudem, o nic nebo o mnoho horší, než jiní z jeho generace, nadále důstojní jeho přátelé a kolegové? Životní podmínky naší generace, které jsem se snažil zachytit v podstatných bodech, osvětlily snad aspoň trochu možnosti a předpoklady Klepetářova vývoje, jednoho z možných. K těm, kteří chybili a jsou nešťastni, musíme být nejspravedlivější. A to, co jsem napsal v této kapitole, se mi zdá kusem spravedlnosti, kterou jsme Klepetářovi povinni bez ohledu na to nejhorší provinění, pro něž ovšem neplatí vysvětlení žádné. Předpřevratové a převratové období, kterému jsme věnovali tuto kapitolu, je úvod k období dalšímu, procesu Klepetářovu psychologicky bližšímu. Opustíme školu a svět rozhýbané střední školy. Přijdeme mezi umělce, novináře, politiky a jiné naší popřevratové společnosti, v níž se pohyboval Klepetář.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Jak se dívati na moderní obrazy.

Vážený pane redaktore!

Nevím, jak uspokojila ct. čtenáře „Přítomnosti" odpověď pana O. M. na velmi zajímavou otázku pana A. Mašla: Jak se dívati na moderní obrazy. Přiznám se však vší upřímností laika-diváka, že mně pan O. M. nenapověděl, jak dívati se — ať už zrakem, či srdcem, či obojím — na moderní obraz, abych mu porozuměl a tím se stal též účasten uměleckého požitku, který má, tak pevně doufám, býti vrcholným účelem též „moderního malířství".

Nás Mašlů je příliš mnoho na světě, kteří jsme prolezli kdejakou světovou galerii a dovedli i laickým zrakem obdivovat nejrůznější doby a směry italského klasicismu až po předmoderní pleinairismus a novodobý realismus. Dovedli jsme rozeznávati různé školy, našli jsme i individuální pointu určitých mistrů — ale to vše nebylo důvodem, proč se nám to či ono líbilo. Zachovali jsme si vždy kritickou neodvislost, nebyliť jsme ani poslušnými kněžími malířských autorit, ani obětmi reklamy a módy, ani otrockými vyznavači té či oné malířské školy a těch či oněch směrů. Byli jsme prostě vděčnými přijimateli krásy, neboť k nám nehovořily jen barvy, ale barvami vyjádřená poesie, hudba, nebo lidská duše — někdy vše dohromady.

Nesmí být umění jen pro umělce.

A my stanuli najednou před „Modernou" v malířství — němí, udivení, nechápající. Je nám, jako by nám někdo něco napověděl a nedořekl to. Máme pocit, že jsme o něco okradeni. Jako by malíř už nestál o nás, skromné diváky a obdivovatele. Jako by už nemaloval pro nás, ale pro sebe a několik vyvolenců. Moderní malíř jako by uzavřel svou duši na sto zámků a nám se jen posmíval svou maskou. Ano, okrádá nás o to splynutí našeho porozumění s jeho tvůrčí myšlenkou. Nerozumíme prostě, ale neměli jsme většinou odvahu se k tomu přiznati. — A tu přijde pan Mašl a statečně se táže: Jak se máme dívati na moderní obrazy? A v této otázce skrývá a mnoho z nás souhlasně s ním přiznání: „My chceme věřit — nechceme odsoudit. Chceme vidět, máme poctivou vůli vám porozuměti a odměnit vaši snahu a práci. Ale nedovedeme to, ač nejsme zarytými atheisty. Učiňte z nás Šavlů Pavly — naučte nás dívati se vám znovu prostřednictvím obrazů do duše. Dejte nám, co jste nám dávali a co nám podle ethického práva náleží. Nejsme copatí. Jdeme ve všem s modernou, chceme tedy jíti i s vámi. Ostatní moderně rozumíme, ale vaší moderně nerozumíme, neboť nerozumíme vám. Vy jste se skryli a voláte do hor. Nevidíme vás, slyšíme jen echo vašeho hlasu, jemuž nerozumíme. Ukažte se a mluvte jasně. Přesvědčte nás a my vám budeme sloužit. —

A tu se vynoří hlas orakula ústy pana O. M. a mluví. Ano — mluví a jen mluví. Mluví velmi krásně, místy i vtipně a nesporně velmi duchaplně. Ale co je to platné, když mluví o horké kaši, krásnými slovy nám řekne, že ta kaše je skutečně horká (věříme mu, vždyť to sami víme), ale když nám neukáže, jak tu kaši sníst, aniž bychom se popálili. K jeho cti budiž připomenuto, že i on dlouhým úvodem přiznal, že se mu asi sotva podaří nám otevřít oči. A žel, nepodařilo se mu to. K našemu chaosu přidal svůj chaos a tak máme dvojnásobný chaos.

Nemohu však souhlasiti s posledním odstavcem páně O. M. Nesmí být malířství jen malířstvím, tak jako nesmí být hudba jen hudbou a poesie jen poesií. Umění nelze specialisovat na hermeticky uzamčené celky jednotlivých odvětví. Umění je svět a jednotlivá odvětví jsou jeho dimensemi. Abstrahovat jednu dimensi od druhé znamenalo by svět znetvořit — a tudíž umění zabíjet. Hudba zajisté maluje náladu a tvoří rytmem a dynamikou poesii. Tato pak maluje city a tvoří v nás hudbu. A malířství? Čím by bylo, kdyby nám mělo dát skutečně jen nahromaděné barvy a stíny a nehovořilo k naší duši intuicí tvořitele. Ta tvůrčí duše malířova musí být naplněna hudbou a poesií, neboť musí projít radostí a utrpením — musí prostě žíti krásnem pro krásno — tedy uměním jako celkem. Jen tak se nám zjeví genius v tvorbě a přinutí nás k vděčnému obdivu.

Není možné, aby moderní malířství se oprošťovalo a ochuzovalo. Spíš myslím, že moderní malířství našlo (stvořilo?) novou dimensi — snad dimensi pohybu, ba snad i zvuku — a my si na tu dimensi musíme zvykat, učit se ji vidět a vnímat, abychom i my, laici, porozuměli „Nové skutečnosti".

Váš l'art pour l'artismus není to, co hledáme, pane O. M. To by nám byly skoro i ty fotografie milejší. Ukažte nám, prosím, v čem spočívá ta „nová skutečnost". Naučte nás dívat se na ni a rozumět ji. Prospějete tím neobyčejně modernímu malířství, neboť dostane se mu houf přívržencu, jeť nás hodně lidí dobré vůle.

Pravou ctností umění není jeho umělost.

Pravou ctností umění je Pravda.

Promiňte, slovutný pane redaktore, že zabírám tolik místa ve Vašem oblíbeném časopise, těšilo by mne však upřímně, kdyby tato otázka byla ještě předložena širší diskusi a hlavně, kdyby nám věcně něco pověděla některá autorita.

S projevem své dokonalé úcty *Miloš Hamada.*

*

Replika páně Hamadova je typickou ukázkou z řady těch, jež došly, aby projevily větší či menší nespokojenost s mou odpovědí na dotaz: jak se dívati na moderní obrazy. Ta má odpověď nečinila si nijakých nároků na úplnost. Byla jen úvodem, který chtěl předem odzbrojiti některé z nejvšeobecnějších námitek, jež jsou znepokojeným a začasté i pobouřeným obecenstvem vyslovovány proti modernímu malířství. Vyložil, proč a jak k tomu došlo, že třeba Picasso, či kdokoli jiný, maluje tak a ne zrovna jinak, to není úkol tak přetěžký a je možno se ho zhostit poměrně dobře. Ovšem — šlo by to líp, kdybychom mohli při tom výkladu užít obrázků, které by podstatně jasněji a názorněji řekly, to, co lze jen slovy vylíčit velmi těžko a jen s pomocí analogií, jimž nemusí být vždy zrovna přesně rozuměno. Avšak otázka, která tu byla položena, je mnohem složitější, ba je vlastně nezodpověditelná. Kdyby byla vyřčena přesněji, zněla by asi tak: co mám cítit, co mám zažívat, při pohledu na kubistický (užijme tohoto názvu jako pomocného, ač není také přesný), obraz Picassův. To je ta pravá otázka. Ale hajme se proti ní Bergsonem, jenž praví, že počitek je nesdělitelný.

Doznávám se, ač je to ode mne zajisté neprozřetelné, že jsem poněkud bezradný nad všemi těmi otázkami, které se na mne po mém článku sesypaly. Kde honem začít? Bylo by lehčí zatvářit se duchaplně, odbýt věc vtípem nebo ironií a nejsnáze ze všeho dalo by se vynadat nerozumějícím. Chci však pokud mohu a umím tyhle problémy zčásti vyložit. Zdar však nezáleží jen na mně. I na dobré vůli čtoucích a na té zejména. Pan Hamada končí svou repliku devisou: Pravou ctností umění je pravda. A má věru pravdu. Avšak pan Hamada chce touto větou úplně popřít jinou, kterou jsem napsal posledně: prvou ctností umění je jeho umělost.

Tedy neříkám pravou ctností. Čili — znamenala ta věta, že umění má, nebo může mít ještě všelijaké jiné ctnosti. Umělost, o níž jsem mluvil, ty všechny ostatní vlastnosti (o kterých zatím řeč ještě vůbec nebyla), dobrého uměleckého díla nikterak nevylučuje.

Včem je ta umělost umění? V tom, že nenapodobuje, že produkuje a se nereprodukuje. Tady se ocitáme rovnou před tím nejhlavnějším: Co tedy umění produkuje? Jaký je úkol umění? Má nás poučovat? A o čem? Nuže — aby bylo jasno: umění nepoučuje. Umění nerozmnožuje naše rozumové poznatky. Aspoň ne přímo. Od toho je tu věda. Ta nám má dodávat vědomosti, ta zúrodňuje a bystří náš rozum. Vlastní působnost umění je v oblasti ryze citové. Má jemnit lidskou sensibilitu, má, jak bylo již případně řečeno Teigem, rozmnožovat pocitové bohatství člověka. Tak jako věda buduje civilisaci technickou, tak vytváří umění něco, co je vyvážením technické civilisace. Dalo by se to nazvat citovou civilisací. Umění je k tomu, zhruba řečeno, aby nás rozteskňovalo, jsme-li příliš spokojeni, aby nás zneklidňovalo, cítíme-li se příliš bezpečni, a aby nám dávalo nějaké citové jistoty, jsme-li znepokojeni, a aby nás rozveselovalo, jsme-li smutni. Má se jím člověku dostat vzrušení všech druhů a všemi ryzími způsoby. Má nás vytrhovat z všedností a má nás přenášet do nových a nových oblastí citových, má být zdrojem nových a nových zážitků pocitových.

Jsou barvy, jsou slova a jsou tóny, které odpovídají určitým duševním stavům. Jsou však také schopny je přímo vytvářet.

Malíř chce vyvolat u diváka určitý zážitek. Chce v něm na příklad vyvolat pocit melancholie. Do nedávna k tomu potřeboval nějakého činitele, který by mu pomohl tento pocit zprostředkovati. Čili — musil si pomoci motivem. Tedy: melancholie. To znamenalo, že si musil najíti dívku, která byla ochotna seděti dlouhé hodiny v atelieru a tam melancholicky zívati. Malíř pak trpělivě kreslil podobu její unylé tváře, snažil se vyjádřit co nejpřesvědčivěji její dumný pohled a namáhal se pravdivě zobrazit vlhký lesk očí a krásu rtů oněmělých neznámou touhou. Toť se rozumí, že velký umělec nebyl otrocky závislým na svém modelu, jehož výraz hleděl vyjádřit co nejvýrazněji a také způsobem co nejjednodušším. A rozumí se také, že svému úmyslu podřizoval i linie i barvy. Avšak třebaže na tomto svém modelu nebyl otrocky závislým, do jisté míry závislým na něm přece jen byl. Nemohl se obejít bez něho. Ovšem, nemusila to být vždy nějaká melancholicky vyhlížející slečna, stejně dobře zastala úlohu takového zprostředkujícího činitele i krajina, viděná dejme tomu v podvečer, nebo na podzim a tak podobně. Když se malíři povedlo vyvolat stav, který u diváka vyvolat chtěl, říkalo se, že obraz je pravdivý. Co však vlastně způsobuje ony pocity, které prožívá divák před dílem malířovým. Je to vskutku jen ten pohled zobrazené dívky? Anatomie zpodobené tváře?

To, co vzbouzí v diváku pocit, který v daném případě je melancholií, není na obraze ta slečna, co smutně kouká. Je to ona soustava tvarů, barev a linií, pomocí jichž je motiv znázorněn. Avšak tyto barvy, tvary a linie jsou nuceny, jak je jasně patrno, usilovat ne pouze o výraz melancholie, nýbrž i o to, aby zobrazily věci pro tento účel vlastně nepodstatné, ba zhusta podřadné a dokonce i překážející. Je to anatomie těla, šat a jeho záhyby, stůl, o nějž je zobrazená figura opřena, a řada ještě jiných vedlejších podrobností, které pravdivost obrazu podporují jen zdánlivě. To všechno jsou věci odvádějící pozornost od hlavního účele, pro který byl obraz namalován. Je pravda, že moderněji cítící umělec popře ve svém díle řadu detailů zde vyjmenovaných, že přežene tvary těla, aby svůj motiv učinil výraznějším, že barvy u něho nepopisují věrně barevnost skutečnosti, ale naopak bez ohledu na ni usilují vytvářeti v obraze atmosféru, která v tomto případě má způsobovat melancholii. Ale což kdyby se malíř vůbec vyhnul jakémukoliv popisu, ať sebe výraznějšímu, jakéhokoliv objektu, který tu má úlohu jen podřadnou — zprostředkující, což kdyby se pokusil v divákovi vyvolávat onen stav přímo? A proto pravdivěji!

Malířství usiluje dostat se z podruží všech těchto věcí. Malířství, jak jsem již posledně pravil, chce být jen malířstvím. Což jinými slovy znamená, že všechny ty stavy a pocity, které chcete, aby vznecovalo v diváku, chce vytvářet čistěji než dříve, přímější cestou a hlavně svými rodnými prostředky: barvou, liniemi a tvary, které nadále nemusí nic zpodobovat, stejně jako nic nezpodobuje ze světa skutečnosti hudba.

Ocitujme si tu k závěru Josefa Čapka, jenž napsal o těchto problémech ve svém referátě o výstavě konservativní Jednoty umělců výtvarných několik slov velmi případných a tak výstižných, že by byla velká škoda jich zde nepoužíti: „... ta první umělcova věc, to jest tvořivý, múzický vztah k tvárným prostředkům, totiž především k linii a k barvě. Obé tu samo o sobě (J. Č. mluví o obrazech tolik vyhovujících vkusu „normálního“ publika) není ničím, neboť barva i linie jsou hmotně připoutány k námětu; nemají tedy samy o sobě žádné poesie, ani žádné výraznosti, ani půvabu.“ To tedy říká Čapek. K tomu lze jen dodati, že moderní malířství zkrátka řečeno usiluje o to, aby jeho prostředky totiž barvy a linie samy o sobě měly i tu poesii, výraznost a půvab. Aby nenapodobovaly — ale vytvářely.

O. M.

FEUILLETON

Karel Poláček:

Žurnalistický slovník.

V.

Námezdní jsou štváči.
Ničemnost je to prostě.
Namátkou jmenujeme.
Neslýchané je jednání.
Noblesa je podivná.
Náš dobrý český lid. Viz: Probůh!
Nízké je smýšlení.
Na okraj.
Není pravdou, naopak je pravdou.
Neobešlo se to beze srážky.
Naléhavý je úkol a řešení.
Nikoli v poslední řadě.
Ničemný anonym otravuje studně.

O.

Obecenstvo se vyzývá.
Obchod trpí.
Obchody jsou nekalé.
Obchůdky nesnesou světla.
Obyčej je starodávný.
Odchod nenápadný mu byl umožněn.
Od Šumavy až k Tatrám.
Odbourávají se ceny.
Odmyslíme-li si tu okolnost.
Odrakouštiti se musíme.
Odrážíme nápor. Viz: Palba.
Odpoutáváme se od zlozvyku.
Odpor je jednohlasný, bouřlivý a spontánní.
Okurková sezona. Viz: Tatarské zprávy.
Odcizil svému zaměstnavateli.
Okrádání konsumentů.
Otravování studní. Viz: Anonymové a Ničemný.
Oklikou pověděl pravdu.
Očití jsou svědci.
Originální je řešení.
Organisace naše tvoří nerozborný šik.
Osvoboditelé vytvořili osvobozenskou legendu. Kují pikle v zákulisí. V jejich rukou sbíhají se nitky. Budou spřádati intriky tak dlouho, dokud lid neprohlédne. Viz: Dr. Beneš, Muž ve stínu, Hrad.
Okázalé je vystupování. Viz: Matadoři a Nabobové.
Odklady jsou stálé a zaviňují neudržitelný stav.
Omezené jsou naše prostředky a mozky politických odpůrců.
Otázky jsou naléhavé a ožehavé. Otázky se nadhazují a přetřásají.
Ohlas neličený vzbudil.
Omyl je vysvětlitelný.
Omylem bylo by se domnívati.
Odhalení toto je prostě senzační.
Odívají svá tvrzení v roucho lesklých frází. Viz: Fráze a Roucho.
Obraz stávajících poměrů je truchlivý.
Obrázek je veselý.
Otupělost mravní a národní se nás zmocnila.
Ošklivost všeobecnou budí to chování.
Otírají se o nás tvrzením.
Osobně byl přítomen.
Ozdravení poměrů. Viz: Stávající.

P.

Památka je světlá.
Pamětníci. Ani nejstarší pamětníci nepamatují.
Panovační jsou Němci.
Pánovitý je tón.
Paušální je tvrzení.
Panující. Viz: Poměry.
Pasivní jsou dráhy a rozpočet.
Pasivně přihlížíme.
Pašalík. Viz: Turecké hospodářství, Nabobové a Matadoři.
Pěkné. Viz: Poměry.
Písemný dokument leží v naší redakci.
Pojmy jsou zmatené.
Politika tato svádí lid na scestí.
Ponižující je chování.
Pusté je štvaní a lež. Viz: Fráze.
Pátrání je horečné.
Pádná je odpověď.
Písek. Viz: Sypati.
Pokorně odvolali.
Poměry jsou pěkné. Na československých drahách a v úřadech jsou poměry neudržitelné. Národní a vnitropolitické poměry jsou rozhárané. Hospodářské poměry neutěšené. Nevíme, kam spějí ty neblahé poměry. Jsou panující a stávající.
Poměr nezůstal bez následků.
Policii se podařilo.
Policejní zvůle.
Panské jsou choutky.
Pan. Potupný titul odpůrců.
Panegyrické je oslavování.
Po tom, čeho jsme byli svědky, není ovšem divu.
Pomluvy jsou nejapné a my je odmítáme.
Potíže jsou vládní a koaliční.
Pohotový je zpravodaj.
Pouta nás víží.
Pokusy. Viz: Průhledné.
Pout do Canossy.
Pestrá je minulost a společnost.
Plouti s proudem.
Pletichy. Viz: Dr. Beneš.
Plánovité je obhospodařování, útoky na naši stranu a zbídačování pracujících vrstev.
Pracující. Viz: Vrstvy.
Plivá se na lepší minulost a po všem, co je nám svato.
Ploché je myšlení.
Poroba je neblahá a třistaletá. Viz: Stíny.
Podivným. Viz: Při nejmenším.
Při nejmenším zdá se nám toto jednání podivným.
Ponurý je obraz bídy.
Plamenná jsou slova a výzvy, které zůstaly bez povšimnutí.
Pohlaváři. Viz: Matadoři a Nabobové.
Pokroucený je smysl.
Pikantní je příchuť.
Prakticky. Viz: Průzračné.
Provokativní je němčení. Viz: Souvěrci a Židé.
Průzračné viz: Praktiky.
Prapor třímáme.
Proroci jsou falešní.
Přísný je režim.
Přísný je soud.
Přítelíčkové jsou i v našich řadách.
Přítel našeho listu nám sděluje.
Prospěcháři jsou na újmu našeho národního celku a musí být vymýceni.
Přání jsou zbožná.
Přítomnost jeho na plese dodala lesku. Viz: Dr. Kramář.
Poplatníci. Viz: Řádný, Bedra, Mezek, Živnostníci, Úpění.
Písatel těchto řádků.
Písek do očí metají. Viz: Fráze.
Poctivý nálezce.
Píď viz: Rodná.
Pokroková veřejnost musí být na stráži.
Prohlédne lid: Praktiky, lesklé fráze, machinace.
Pokoutní viz: Rejdy.
Politický obzor je zachmuřen.
Potáže se se zlou, kdo si hraje se svatými zájmy lidu.
Přísné vyšetření žádáme.
Příznačné je to pro naše poměry.
Poplatníci mají bedra.
Protest je nejostřejší a plamenný. Protesty nepomáhají.
Protestuje soudná, uvědomělá veřejnost, proletariát, lid a poplatníci.
Po krk má veřejnost takových slibů.
Podivanou pro bohy poskytují znesváření spojenci.
Protivil se stráži.
Pravda viz: Není. Jsou s pravdou na štíru.
Prohlídky na hranicích. Viz: Neudržitelné a Zlořády.
Práva jsou svatá a nezadatelná. Práva bývají poplvána, zašlapána a zneuctěna.
Průkopníci této zdravé myšlenky.
Pronikavý je úspěch.
Prostě nechápeme.
Proklubala se nepěkná aféra.

Předáci viz: Nekalé, Rejdy, Demagogie, Světlo, Pod, Pokoutní, Machinace.

Pod svícnem bývá tma.

Podnik byl uveden v život.

Prekérní viz: Situace.

Plody viz: Štvaní.

Poznámka naše tala do živého.

Pozornost napjatá. Viz: Řečník.

Přišerný nález.

Přímočaré je řešení.

Pštrosí politika.

Přitrž viz: Řádění, Jednání a Poměry.

Pokusy takové jsou nejapné. Lid je prohlédne a odvrací se od nich s hnusem.

Probůh, nedrážděte více náš dobrý český lid!

Pranýřujeme veřejně toto jednání.

Q.

Quo usque tandem viz: Situace.

DOPISY

Hlas asimilantův.

Vážený pane redaktore!

Řídíte se heslem audiatur et altera pars. Prosím, dovolte mi ve jménu asimilantů, kteří se cítí článkem Dr. Weltsche dotčeni, několik úvah.

Pan Weltsch cestou nikoli nejnovější došel k smyslu antisemitismu a rozdělil si všechny druhy antisemitismu do určitých skupin. Praví v oddíle: Mravní důsledky — že je nesprávno, dívati se na antisemitismus jako na věc nedostatku kultury. To je ovšem pouhý názor. Třeba, že pan Weltsch jde ku podivu přímou cestou ku doporučení sionismu, musíme mu právě jiným názorem odporovat v tomto bodě a také v dalším, že antisemitismus nezmizí s pokrokem civilisace a osvěty. Zde se rozcházíme a také náš závěr bude proto docela jiný.

Pisatel si věc usnadnil tak dalece, že neuznal kategorii neantisemitů a neuznal za hodno, aby asimilanté měli také do toho co mluviti. Jelikož spoléhám na objektivnost pana redaktora, pokusím se názor pana Weltsche, pokud to obyčejnému smrtelníkovi je dovoleno, osvětliti z jiné stránky. Pan Weltsch si řekl, marnost nad marnost za marnost. Antisemitismus je nevykořenitelný, ty žide nic nezmůžeš a ty nežide zůstaneš antisemitou, ať chceš či nechceš. Pan Weltsch učinil demarkační čáru, kterou však my pokládáme za nepřirozenou a nesprávnou.

Myslím, že to byl Dr. Lederer-Leda, který řekl, že sionismus je pesimismem a resignací vůči novodobému humanismu a liberalismu. Asimilace chápe svůj úkol docela jinak, než jak jej doporučuje Dr. Weltsch. Je právě úkolem židů v první řadě, aby vymýtili kulturou a osvětou antisemitism a nenávist. Lidský pud nezná antisemitismu. Tak dalece přece nemůžeme s p. Weltschem souhlasiti. Asimilace chápe svůj úkol a přijímá ho. Pan Weltsch toho úkolu nezná. Sionismus se pouze ohrazuje, separuje. Náš úkol je mezi národy, naše místo mezi národy. Věříme, že antisemitismus se dá vyplemeniti. Věříme, že antisemitismus je tím menší, čím větší je kultura toho onoho národa. Asimilace sama je důkazem chabosti antisemitismu, sionismus měřítkem jeho síly.

Weltsch píše něco o slušném postoji, jediném a cenném: tvůrčí reakce; vytvořiti z nouze a trýzně, do níž vrhá židy antisemitismus, z napětí těchto tlaků něco nového, celého, cenného. Nuže, sionismus je pouze jedno: něco nového. Je snad tvůrčí reakce odpověď na antisemitismus, útěk od všeho toho, co žida poutá zde k životu? Je to pouhý postoj s rukama křížem, je to vědomí nemožnosti něco udělat. Je to přesvědčení, že nelze přesvědčiti. Sionisté nevěří, že lze proti antisemitismu něco udělat, my tomu věříme.

Ten útěk od židovství, který přisuzuje pan Weltsch asimilaci, není nikterak menší u sionistů. Těm jde pouze o národ židovský. S tím nemá vlastní židovství vůbec nic společného. Řešení židovské otázky lze i bez sionismu. Divím se panu Weltschovi, že se pustil tak do asimilace. Což na pana Weltsche nepůsobila vůbec kultura cizího národa ani její jazyk? Ale jistě že ano, vždyť by bez oné asimilace byl sotva napsal analytickou studii o antisemitismu.

Také by nás velmi zajímalo, kdyby pan Weltsch nám někdy napsal něco o vlivu asimilace na člověka a o možnostech vymanění z jejího vlivu jiným mravnějším způsobem, než pouhou změnou firmy z malého ž na velké Ž. Páni sionisté (mimo opravdové Židy v Palestině) jsou právě tak velcí zrádci asimilace, jak malí jsme my zrádci židovství. Něco jiného jsou a za něco jiného se vydávají. To, co pan Weltsch řekl o zradě ideálů, to vracíme tedy lehce zpět. Žijeme-li po staletí v zemi, spolu s nějakým národem, pak jeho ideály nám nemohou zůstati cizí, jak si dovoluje psáti pan W. K tomu snad není zapotřebí ani veliké filosofie.

Je třeba, aby sionisté pochopili, pokud jsou s to, že odmítání sionismu není odmítáním židovství. Nikdo nepopře, že sionismus byl reakcí na antisemitismus. Byl to odpor, který vlastně znamenal podrobení antisemitismu. Ode dneška jsme Židy, tak jak nás chcete míti, snad nám teď dáte pokoj? Pan Weltsch docela zapomněl vyvoditi důsledky z toho, že sionismus a národní bytí židovské vzešlo z antisemitismu. Základem národnosti židovské je vlastně antisemitismus. Bez něho by národnost židovská ani nikdy nevznikla. Mají to národové někdy podivnou příčinu ke svému vzniku . . .

Pan Weltsch nám tedy doporučuje, protože se nedá antisemitismus vymýtiti, abychom vstoupili do řad sionistů. My však neměníme svou národnost a kulturu, protože nám není možno, abychom si jednoho krásného jitra řekli, od teďka jsme něčím jiným, jen proto, že nám nějaký uličník nadal židů. Tak zlehka a rychle se národnost nemění. A antisemitismus by byl už tím posledním důvodem, aby měnil něco na charakteru člověka. A i kdybychom se změnili dle návrhu p. Weltsche, byla by to změna pro forma, žili bychom nadále tímtéž kulturním životem jako dříve, a naše firma by nebyla ničím jiným než klamáním publika a také sebeklamem.

S veškerou úctou

JUC. Ervín Freund.

K dnešnímu číslu jsou přiloženy složenky pošt. spoř., prosíme p. t. odběratele, aby vyrovnali nedoplatky a předplatili II. čtvrtletí.

Administrace.

Velký výběr

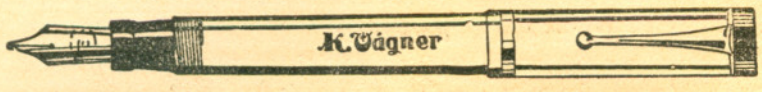

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Vágner, Brno-Česká 16.

DOPORUČUJEME Lázně a letoviska

Ztracené zdraví vrátí, osvěží *ideální české lázně* **Lázně Luhačovice** ***Horyl Lesyl Sportyl*** ***Saisona od 15./4.***

Proslulý ústav vodoléčebný — k úspěšné léčbě nervů, chorob srdce, rheuma a dny.
s lázněmi slatinnými

Byty, prospekty, informace: Správa lázní.

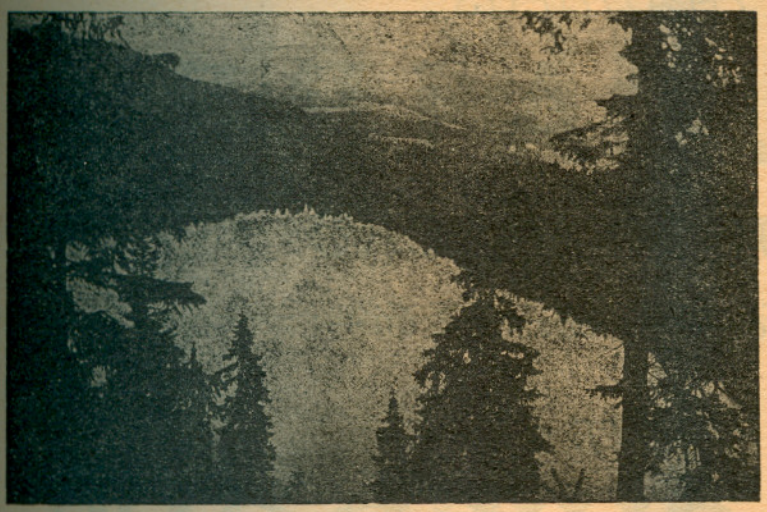

PENÍZ
vyvezený do zahraničí
za letní pobyt
či léčení
ochuzuje
náš národní důchod!

SPISY ANATOLA FRANCE

nesmějí chyběti v žádné knihovně inteligenta.

V Pantheonu dosud vyšly tyto svazky:

	Brož.	Váz. v plátně
1. POD JILMEM.	Kč 12·50	Kč 60·–
2. PROUTĚNÁ PANNA	Kč 12·50	
3. AMETYSTOVÝ PRSTEN . . .	Kč 12·50	
4. PAN BERGERET V PAŘÍŽI . .	Kč 12·50	
5. BALTAZAR A JINÉ POVÍDKY	Kč 12·50	Kč 60·–
6. STUDNĚ SV. KLÁRY	Kč 12·50	
7. SEDM ŽEN MODROVOUSOVÝCH A JINÉ PODIVUHODNÉ POVÍDKY	Kč 12·50	
8. PERLEŤOVÁ SCHRÁNKA . .	Kč 12·50	
9. BOHOVÉ ŽÍZNĚJÍ	Kč 15·—	Kč 63·—
10. TOUHY PANA SERVIENA . .	Kč 10·50	
11. ZLOČIN SYLV. BONNARDA .	Kč 15·—	
12. KOMICKÁ HISTORIE	Kč 12·50	
13. OSTROV TUČŇÁKŮ	Kč 17·50	Kč 42·50
14. VZPOURA ANDĚLŮ	Kč 15·—	
15. ZAHRADA EPIKUROVA . . .	Kč 15·—	Kč 55·—
16. NA BÍLÉ SKÁLE	Kč 15·—	
17. THAÏS	Kč 15·—	

Všech 17 svazků. brož Kč 230·50 vázáno v pěti svazcích Kč 280·50. Použijte našeho způsobu výhodných měsíčních splátek.

Žádejte u svého knihkupce neb v nakladatelství

FR. BOROVÝ, PRAHA II., Národní 18.

PLUTARCHOS

nová aventinská edice monografií a životopisů

Právě vyšlo

V. THADDEUS

VOLTAIRE

GENIUS VÝSMĚCHU

Brož. Kč 48·—, váz. Kč 66·—

E. C. CONTE CORTI

ROTHSCHILDOVÉ

Brož. Kč 80·—, váz. Kč 98·—

Biografický román světové finanční velmoci

Do léta vyjde:

Lennhoff: **Svobodní zednáři**
Erenburg: **Babeuf**
Strachey: **Královna Viktorie**
Maurois: **Turgeněv**

U všech knihkupců. — Vydalo

AVENTINUM — PRAHA II., PURKYŇOVA 6.

Objednávám závazně:

Thaddeus: Voltaire.*) Brož. Kč 48·—, váz. Kč 66·—.
Corti: Rothschildové.*) Brož. Kč 80·—, váz. Kč 98·—.

***) Co se nehodí, škrtněte.** **Přesná adresa.**